

रतुवामाई नगरपालिका मोरड वस्तुगत विवरण

(MUNICIPALITY PROFILE)

रतुवामाई नगर कार्यपालिका
कार्यालय
सिजुवा
प्रदेश नं.-१
मोरड,
२०७४

रतुवामाई नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

१. राजनीतिक तथा प्रशासनिक सिमाना

पूर्व तर्फः

पश्चिम तर्फः

उत्तर तर्फः

दक्षिण तर्फः

भारपा जिल्ला

सुनवाई र पथरी शनिवारे नगरपालिका

उल्लावाई नगरपालिका

भारत

२. राजनीतिक तथा प्रशासनिक विभाजन

बरहंगा गाविसको बडा नं. १,४,५ र ७ लाई
भुर्किया गाविसका १,३,४,५ र ६ नं. बडाहरुलाई
महादेवा गाविसका १ देखि ९ नं. बडाहरुलाई
भुर्किया गाविसका २,७,८ र ९ नं. बडाहरुलाई
मोविन्दपुर गाविसका १,३,४ र ७ नं. बडाहरुलाई
सिजुवा गाविसका ४,५,७,८ र ९ नं. बडाहरुलाई
सिजुवा गाविसका १,२,३ र ६ नं. बडाहरुलाई
इटहरा गाविसका ६,७ र ९ नं. बडाहरुलाई
इटहरा गाविसका ३,४ र ५ नं. बडाहरुलाई
इटहरा गाविसका १,२ र ८ नं. बडाहरुलाई

रतुवामाई नपाको बडा नं. १
रतुवामाई नपाको बडानं. २
रतुवामाई नपाको बडानं. ३
रतुवामाई नपाको बडानं. ४
रतुवामाई नपाको बडा नं. ५
रतुवामाई नपाको बडा नं. ६
रतुवामाई नपाको बडा नं. ७
रतुवामाई नपाको बडा नं. ८
रतुवामाई नपाको बडा नं. ९
रतुवामाई नपाको बडा नं. १०

३. भौगोलिक अवस्था/उपयोग तथा क्षेत्रफल

भौगोलिक अवस्था:

क्षेत्रफल:

कृषियोग्य जमिन

कृषि क्षेत्र:

गैरकृषि क्षेत्र:

सहकारी संस्थाका सदस्य

समुद्र सतहदेखिको उचाई

तापकम

औसत वर्षा

सर्वै तराई

१४२.१५ वर्ग कि.मी.

१२१४० हेक्टर

८५ प्रतिशत

१५ प्रतिशत

१४३३५ जना

६५ मिटर

८ देखि १४ डिग्री

१०७० मिलिमिटर

४. जनसंख्या

घरपरिवार संख्या :

कुल जनसंख्या:

महिला:

पुरुष:

३ वर्षभन्दा कमको संख्या

आदिवासी जनजाति

दलित

मधेशी पिछडावर्ग

अन्यजातजाति

जनसंख्या वृद्धिवर

२०६८ साल

१२४८२

५५३८०

२९०४३

२६४२१

४३०८ जना

२०३७९ जना

४९३१

११३८४

१८६८६

०.४७ प्रतिशत

२०७४ साल

५६९५५

३०००९

२६४३५

लैटिक अनुपात	९०.६८ जना
प्रथम विवाह गर्दाको उमेर	२२ वर्ष पुरुष
प्रथम विवाह गर्दाको उमेर	१७.९७ वर्ष महिला

५. शैक्षिक स्थिति

कुल साक्षरता:	६७.१३ %
पुरुष	७६.६९ %
महिला	५८.६२ %
आदिवासी जनजाति	६६.०८ %
दलित वर्ग	५६.८९ %
मध्येशी पिछड़ावर्ग	५२.३३ %
अन्य जात	७९.४१ %

६. घरको अवस्था

खरको छाना भएको घर	३२५९ घर
जस्तापाताले छाएको घर	८८१४
छल ढलाई भएको	२५३

विषयसूची
परिच्छेद एक
वस्तुगत विवरण तथारीको परिचय

पृष्ठभूमि	१
मुख्य उद्देश्यहरू	२
महात्मा	३
प्रधोग गरिएका विधिहरू	४
मृच्छनाहरूका विवरण र प्रस्तुतिकरण	५
वस्तुगत विवरणको सिमा	६

परिच्छेद दुई
रतुवामाई नगरपालिकाको परिचय

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि	७
नामकरण	८
अवस्थिति	९
सिमाना	१०
सेवकहरू	११
भौगोलिक स्वरूप	१२
स्थानीय चाहुपार्व तथा जाता र मेलाहरूको विवरण	१३
पर्यटकीय स्थगतहरूको विवरण	१४
वर्तमान भूदृष्टियोगसाम्बन्धी विवरण	१५
सिपिल सेवकहरू	१६
वनवेद, नवारीसाम्बन्धी विवरण	१७
साकारी तथा सार्वजनिक जीमितहरूको विवरण	१८

परिच्छेद तीन
आधारभूत तथ्याक विवरण
बाणह एक
व्यापिगत विवरण

जनसंख्याको विवरण

जनसंख्या प्रक्षेपण	११
विंगअनुसार घरमूली	१२
समूहगत उमेरको जनसंख्या	१३
उमेर समूह तथा विंगअनुसारको जनसंख्या	१५
जातिगत जनसंख्या	२५
जातिगत समूहको जनसंख्या	२६
मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या	३१
धर्मअनुसारको जनसंख्या	३३
साक्षरता	३६
जातिगत समूहको साक्षरता	३७
उसीर्ण गरेको तह	४०
विद्यालय जाने	४१
वैवाहिक अवस्था	४४
अशक्तता	४७

खण्ड दुई

घरायसी तथा पारिवारिक विवरण

घरको स्वामित्व र किसिम	५०
घरको छाना	५२
साधन र सुविधाको प्रयोग	५३
खालेपानी	५४
इन्धनको श्रोत	५५
सीआमयको अवस्था	५७
महिलाका नाममा घर	५८

खण्ड तीन

विविध विवरणहरू

अपारिवारिक जिएका	५०
------------------	----

खाचान आत्मनिर्भरताको अवस्था	५०
परिवारको स्वामित्वमा रहेको जग्गाजमिनसम्बन्धी विवरण	५०
आब २०७२।।। को पञ्जिकरणको विवरण	५१
आब २०७२।।। को नागरिकता तथा अन्य सिफारिस	५२
सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने विवरण	५२
शैक्षिक संस्था विवरण	५२
विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छात्रछाताको विवरण	५३
बालविकास केन्द्रको विवरण	५३
विद्यालयमा शौचालयको विवरण	५४
तहगत शिक्षक विवरण	५४
विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरू	५४
खोपसेवाको विवरण	५५
खोपसेवा छोड्ने बालबालिकाको अवस्था	५५
विगत ३ वर्षको पोषणको अवस्था	५६
कामदारका रूपमा बाहिर गएका बालबालिका	५६
अभियंक बालबालिकाको प्रकार	५७
स्वास्थ्यसम्बन्धी सूचकांक	५७
बालबलबहरूको विवरण	५७
जन्मदर्ता भएका बालबालिकाको संख्या	५७
महिला हिंसासम्बन्धी विवरण	५८
बालावरण तथा सरमफाई	५८
पोहरमीला व्यवस्थापन	५८
कृषिसेवा केन्द्र	५९
पशुसेवा केन्द्र	५९

हुलाक सेवाकेन्द्र	१९
नगरपालिकाका हालका भवनहरू	२१
बस पार्क र बस स्टेन्ड	२१
भित्ताईको श्रोत	२०
तालतसैया र प्राकृतिक पोखरीको नाम	२०
टाक्को बस्तिबाट नगरपालिकामा पुग्ने अनुमानित समय	२०
वैक तथा वित्तिय संस्था	२१
खुल्ला लोक	२१
चल, अचल सम्पति	२३
धार्मिक स्थलको नाम	२३
सहक सञ्जालको वर्तमान अवस्था	२४
निर्माणशिल गाउँस्तरीय सडकहरू	२५
स्ट पर्सिट लिएर चलेका सबारी साधन	२५
गाउँ क्षेत्रमा चल्ने सबारी साधन	२५
विचमान सतह हलको अवस्था	२६
सार्वजनिक सौचालयसम्बन्धी विवरण	२६
प्रकोपबाट भएको अलिसम्बन्धी विवरण	२६
विपद व्यवस्थापन पूर्व तयारी	२७
ग्रामिण विद्युतीकरण	२७
दूरसंचारसम्बन्धी विवरण	२८
झोलुगे पुलपुलसाम्बन्धी विवरण	२८
व्यापारिक केन्द्रको विवरण	२८
सामुदायिक भवनको विवरण	२८
सार्वजनिक पाठी, पीवा र चौतारा	२८

सेवमैदानसम्बन्धी विवरण	३८
पार्क, बनस्पति र उचानसम्बन्धी विवरण	३९
जनधेतनामूलक लालिम प्राप्त गरेको जनसंख्या	४०
मुख्य पेशा र व्यवसाय	४१
औसत मासिक पारिवारिक आमदानी	४०
औसत मासिक पारिवारिक बचत	४०
आर्थिक कृषि उत्पादन सम्बन्धी सूचना	४१
पशुधन	४१
गाउँबाट बाहिर निकासी हुने बस्तुहरू	४२
औद्योगिक तथा व्यापार व्यवसाय	४२
विगत ५ आर्थिक वर्षको आयव्ययको विवरण	४४
गाउँपालिकाका प्रमुखको विवरण	४५
एम्सीपिएम्सको विवरण	४५
बेरोजगार तथ्यांक	४५
अवशार, चुनीति र सम्मानाहरू	४५
सम्बन्धग्रन्थसूची	
परिशास्त्रहरू	

परिचयेद एक

बस्तुगत विवरण निर्माणको परिचय

पृष्ठभूमि

नेपाल सरकारसे जनताको घरौलीसम्म सरकारी सेवा र मूलिया पुऱ्याउने उद्देश्यले गाउँपालिका र नगरपालिकाहरू गठन गरेको हो । केन्द्रिकृत सेवा मूलिया गाउँ र नगरपालिकासम्म विकेन्द्रिकृत हुँदा सरकारी सेवा तिन केन्द्रसम्म प्राउन्पनि बाधिताबाट जनताले उन्मुक्ति पाएका छन् । लोकतान्त्रिक पद्धतिमा यस्तो सेवा आफूले गाउँधरमा नै पाउन जनताको निर्माणक अधिकार पनि हो । यस्तिमात्र नभएर आफूलो गाउँ र नगरपालिका भित्रका सम्बन्धित सूचनाहरू पाउने अधिकार पनि सबै नागरिकको रहेको हुन्छ । नगरपालिकाको बस्तुगत विवरण तयारीबाट नगरभित्रका सूचनाहरू तकल्तु हुने र प्रवाह गर्ने शर्त हुने भएकाये यो बस्तुगत विवरण तयार गर्ने प्रयास गरिएको हो ।

हालसाथै गाउँपालिका र नगरपालिकाहरू धीयणा हुँदा पुराना गाउँ विकास निर्माण र नगरपालिकाको संरचनामा व्यापक हेरफेर भएको छ । तस्य ती शेषमा विकास निर्माणका कार्य सञ्चालन गर्नका लागि तथ्यांकहरूको अभाव छ । गाउँपालिका र नगरपालिकामा योजना निर्माणका लागि तथा विकास निर्माणका कार्य गर्न यथार्थ सूचनाको आवश्यकता पर्दछ । तर घरधुरी सर्वेतापबाट प्राचीनक तथ्याक संकलन गरी सूचना प्रवाह गर्न ठूलो खर्च र बर्षीको समय लाम्ने गर्दछ । यस्तो अवस्थामा छोटी समयमा तथा कम खर्चमा तत्कालका आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्यले जनगणना २०६८ को प्रतिवेदनलाई आधार भानेर यो पाइर्वार्थित्र निर्माण गरिएको छ । यसले तत्कालका लागि योजनाहरू सञ्चालन गर्ने शर्त हुने छ ।

सामान्य अर्थमा कुनै पनि व्यक्ति, संस्था, घटना, प्रक्रिया वा विज्ञिजका बारेको तथ्य वा विस्तृत विवरणलाई सूचना भनिन्दू । सूचना गाउँ र नगरपालिकाहरूका विविध प्रकारका जानकारी दिने विषयबन्तु हुन् । सूचनाहरू संकलनका आधारमा दुई प्रकारका हुन्दून, जुन प्राचीनक र त्रितीयक सूचना हुन् । प्राचीनक सूचना संकलनका आफैमे सम्बन्धित शेषमा गएर संकलन गर्दछ भने असामेसंकलन गरी प्रयोग गरेका सूचनालाई त्रितीयक सूचना भनिन्दू । सूचनाहरूलाई संकलन, प्राचीन (तालिकाकरण, व्याख्या वा विश्लेषण) तथा प्रकाशन गर्ने सम्मका सम्पूर्ण कार्यहरू सूचना व्यवस्थापन अन्तर्गत पर्दछन् । आवश्यकता अनुसार चाहिएको मात्रामा र समयमा सूचना प्राप्त गर्ने साक्षात्कार भन्ने उद्देश्यले सूचना व्यवस्थापन गरिन्दू । व्यवस्थित गरिएको सूचनालाई आवश्यक मात्रामा निकालन र प्रयोग गर्ने सकिने हुन् पर्दछ । सूचना व्यवस्थापन नगरी सबै वा जनावरशक मात्रामा प्रकृत गर्नाले सुख विषय छुट्ने वा ओझेलमा पैरी सम्भावना हुन्दू । सूचना व्यवस्थापनबाट यसमा हुन्नको त्रुटीमा पनि कमी जाउने गर्दछ ।

गाउँ र नगरको विकास, निर्माण र सार्वजनिक सेवा प्रवाह गर्नका लागि यथावधरक सूचनाको आवश्यकता पर्दछ । साथै गाउँपालिका भित्रका सूचना संकलन र तिनको व्यवस्थापन गर्ने निर्माणको पनि गाउँपालिकाको नै हुने गर्दछ । तर हालसम्म भरखारी धीयणा भएका गाउँ र नगरपालिकाहरूको बस्तुगत विवरण तयारीका लागि स्पष्ट तथा एउटै खाका तयार भएको पाइरिन । तस्य अन्तर्गत गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले तयार गरेका बस्तुगत विवरणको उचितामा पनि

जरूरी पर्दछ । यस अध्ययनले सम्बन्धित क्षेत्रको वास्तविक वस्तुस्थिति पहिचान गरी भावि विकास योजना र रणनीतिहरू तर्जुमा गर्ने तथा विकासका विभिन्न प्रकारका कियाकलापहरू संचालन गर्ने विशेष महत्व राख्ने स्पष्ट छ । यसका अतिरिक्त प्रस्तुत वस्तुगत विवरण सम्बन्धित क्षेत्रका संस्था एवं अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार, विकासका चिन्तक र समाजसेवी लगायत जिजाशु महानुभावहरूलाई समेत उपयोगी हुने भएकोले प्रस्तुत वस्तुगत विवरण तयारी कार्य महत्वपूर्ण रहेको छ । तसर्थ यस नगरपालिकाको पाश्वचित्र निर्माण गर्ने कार्य गरिएको हो ।

प्रयोग गरिएका विधिहरू

नगरपालिकाको वस्तुगत विवरणको ढाँचा तयारीका लागि विगतमा तयार भएका विभिन्न वस्तुगत विवरणहरूको अध्ययन, सहस्राब्दी विकास लक्ष्यका सूचकहरूको अध्ययन, जिल्ला सूचना व्यवस्थापन सम्बन्धी दिग्दर्शन र विगतमा तयार पारिएका नगर विकास योजना तर्जुमा मस्तूदा निर्देशिका आदि सामग्रीहरूको अध्ययन गरिएको छ । यसका साथै यस क्षेत्रका विज्ञहरूसँग गरेको परामर्शलाई पनि आधार लिएर अध्ययन विधि निर्वायेल गरिएको छ । यसरी वस्तुगत विवरण तथा सूचना संकलनको विधि निर्धारण गरेपछि तथ्याक या सूचना संकलन गर्ने तथा अनुसन्धानात्मक ढङ्गमा त्यसलाई विश्लेषण तथा प्रस्तुतिकरण गर्ने कार्य गरिएको छ । यसबाट सूचनाहरूको सत्यतामा अभिवृद्धि भएको छ भने दोहोरोपना पनि हटेर गएको छ । यहाँ प्रस्तुत सूचनाहरू जनगणना २०६८ को प्रतिवेदन तथा स्थलगत अध्ययनबाट पनि संकलन गरिएका छन् । सम्बन्धित क्षेत्रको अवलोकन गर्ने, छलफल गर्ने तथा छनौट भएका सम्बद्ध व्यक्तिहरूलाई प्रश्नावली भराएर पनि सूचना संकलन गरिएका छन् । संघीय मानिसला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले दिएको ढाँचाका आधारमा नै यसका सूचनाहरू संकलन र प्रकाशन गरिएका छन् ।

नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीका लागि सर्वप्रथम जनगणनाको प्रतिवेदनलाई अध्ययन गरिएको छ । यसमा विभिन्न संघसंस्था र कार्यालयका प्रतिवेदनलाई पनि आधार मानिएको छ । यसका साथै स्थानीय मानिसहरूसँगको छलफलबाट पनि केही तथ्याक संकलन गरिएका छन् । यसरी विभिन्न क्षेत्रबाट सूचनाहरू प्राप्त भएपछि तिनीहरूलाई विश्लेषण गरिएको छ । यसका लागि वर्णनात्मक, तुलनात्मक र विश्लेषणात्मक विधि अपनाइएको छ । यसैगरी जिल्ला तहमा उपलब्ध प्रकाशित तथा अप्रकाशित द्वितीयक सूचनाका श्रोतहरू र विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिवेदनहरूको समेत अध्ययन, तुलना र विश्लेषण गरी समग्र गाउँपालिकाको अवस्था कल्पने गरी वस्तुगत विवरण तयार पारिएको छ ।

सूचना विश्लेषण र प्रस्तुतिकरण

वस्तुगत विवरण तयारीका कम्मा सूचना संकलन, जनगणना प्रतिवेदनको अध्ययन र स्थानीय मानिसहरूसँग छलफल गरेपछि प्राप्त भएका तथ्याकलाई CSPro 3.3 सफ्टवेयरमा डाटा इन्टी गरी तथ्याकको सामाजिक विज्ञानको तथ्याकीय कार्यक्रमको विधि (SPSS 11.2) बाट विश्लेषण गर्ने काम गरिएको छ । प्राथमिक तथ्याकको विश्लेषणका लागि द्वितीयक श्रोतसँग तुलना गरिएको छ । प्राप्त तथ्याकलाई विश्लेषण गरी नम्सा, तालिका, चित्र तथा वृत्तचित्रमा समेत प्रस्तुत गरिएको छ । प्राप्त सूचनालाई वर्णनात्मक तथ्याकीय विधिबाट विश्लेषण गरिएको छ । गाउँपालिकाको समग्र

स्थितिको विश्लेषण गरी यो पाश्वचित्र तयार पार्ने कममा विभिन्न विषयवस्तुलाई विभिन्न प्रकारका सूचकका रूपमा प्रयोग गरिएको छ ।

वस्तुगत विवरणको क्षेत्र र सीमा

प्रस्तुत वस्तुगत विवरणको अध्ययन क्षेत्र विस्तृत भएको हुँदा यसको उद्देश्यले दर्शाएका विषयवस्तुलाई नै मुख्य क्षेत्रको रूपमा लिईएको छ । साधन, श्रोत, समय, लागत र सूचना लगायत अन्य विषयवस्तुहरूको सिमितताका कारणले जुनसुकै अध्ययन पनि केही निश्चित सीमा भित्र बाधिएको हुन्छ । छोटो समयमा र कम खर्चमा पाश्वचित्र निर्माण गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको हुँदा जनगणनाको प्रतिवेदनलाई आधार मानिएको छ । यता विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिवेदनलाई पनि यसमा आधार मानिएको छ । प्राथमिक तथांक संकलनका लागि भने घरधुरी सर्वेक्षण गर्न धेरै समय लाग्ने हुनाले स्थानीय मानिसहरूसँग छलफल गर्ने, निश्चित व्यक्तिलाई छोटो प्रश्नावली भराउने तथा पुराना प्रतिवेदनबाट पनि सूचनाहरू लिने गरिएको छ ।

प्रस्तुत वस्तुगत विवरणका सीमाका विषयमा यसमा रत्नामाई नगरपालिका भित्रका सूचनामात्र समाविष्ट छन् । यसका लागि प्राथमिक र द्वितीयक दुवै प्रकारका स्रोतसामग्रीको प्रयोग गरी सूचना संकलन गरिएको छ । विशेषगरी स्थलगत सर्वेक्षण गर्ने कममा स्थानीय मानिसहरूसँग छलफल गरिएको छ । यस बाहेक जनगणना २०६८ को प्रतिवेदन, गाविसहरूका रेकर्ड, स्थानीय समुदायसँगको छलफल तथा अन्तरकृयाबाट पनि महत्वपूर्ण तथांक संकलन गरिएको छ । सम्बद्ध कार्यालयहरूका प्रतिवेदनलाई पनि सूचनाको स्रोत मानिएको छ । तिनका प्रकाशित र अप्रकाशित दुवै प्रकारका प्रतिवेदनको पनि सहयोग लिएको छ । त्यसपछि प्राप्त सूचनाहरूलाई तालिकीकरण गर्ने र विश्लेषण गर्ने कार्य गरी यो पाश्वचित्र तयार पारिएको छ ।

परिच्छेद दुई

रतुवामाई नगरपालिकाको परिचय

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

मोरडको रतुवामाई नगरपालिका जिल्लाको दक्षिण पूर्वी भागमा पर्दछ । यो नगरपालिकाको सबै भूभाग सम्म परेको तराईको क्षेत्रमा अवस्थित छ । मोरडको सिजुवा, वरडंगा, गोविन्दपुर, भुकिया, महादेवा र इटहरा लगायतका क्षेत्रलाई भिलाएर यो नगरपालिका स्थापना गरिएको हो । यस भेगमा अधि धेरै पहिलेदेखि मानिसहरूको बसोबास भएको देखिन्छ । अधि मोरड भेग भाडीका रूपमा रहेदा पनि यस भेगका खोला किनाराहरूमा स्थानीय आदिवासीहरूको बसोबास थियो । यस नगरपालिका भित्रका विभिन्न भागमा अहिले पनि त्यस्तो पुरानो बसोबासको केन्द्रका अवशेषहरू पाउन सकिन्दछ । रतुवा र बकाहा खोलाको बीच तथा मोरडको दक्षिण पूर्वी भागमा यो नगरपालिका अवस्थित छ ।

अधि रतुवामाई क्षेत्र विभिन्न रजौटाहरूको अधीनमा थियो । अधि कुनै बेला यो स्थान प्रारज्योतिष्पुरमा पर्दथ्यो भने पछि गएर यो भेग मत्यदेश भित्र पर्न पुरयो । त्यस बेला रतुवामाई क्षेत्र विराटराजाको अधीनमा थियो । यसैगरी यो प्रदेश इसापूर्व कालमा नै पुण्ड्रवर्धनको महत्वपूर्ण क्षेत्रका रूपमा रह्यो भने मध्यकालताका यस भेगमा मुरेहांगको अस्तित्व रह्यो । त्यसपछि धनपाल, सुनवर्षि महाराज र अन्य रजौटाहरूको अधीनमा पढै रतुवामाई क्षेत्र पाल्याली सेनहरूको अधीनमा पर्न पुग्यो । पाल्याली सेनहरूले विजयपुर लगायतका क्षेत्र एकीकरण गर्दा यो भेग तिनको अधीनमा परेको हो । नेपाल एकीकरणको अभियान पछि भने सम्पूर्ण विजयपुर बृहत्तर नेपालमा गाभियो र यो भेग पनि स्वतहनै बृहत्तर नेपालमा पर्न पुग्यो । त्यसपछि यो भेग केही समयका लागि साँगुरीगढीबाट प्रशासित भयो । कालान्तरमा यस नगरपालिका क्षेत्रको प्रशासन मोरड गोश्वाराबाट गर्न लागियो । यसको केन्द्र रंगेली थियो । वि.सं. १८७२ सालमा यस भेगको सदरमुकाम साँगुरीगढीबाट रंगेलीमा सारिएको हो । त्यसपछि पनि रतुवामाई नगरपालिका क्षेत्र निरन्तर रूपमा मोरडको सिमाभित्र पन्यो । पछि जिल्ला विभाजनका कममा रतुवा खोलालाई सिमाना बनाएर यो क्षेत्र मोरडभित्र परेको हो ।

नामकरण

रतुवामाई नगरपालिकाको नामकरण यस नगरपालिकाको पूर्वतिर पर्ने रतुवा खोलाका नामका आधारमा रहेको हो । मोरडको पूर्वी सिमानाका रूपमा रतुवा खोला रहेको छ । रतुवा खोलालाई अधि रत्नमातृका भनिन्थ्यो । पछि यसैको अपभ्रंश भई रतुवा भन्न लागिएको हो । तसर्थ यस नगरपालिकाको नाम पनि रतुवामाई रहन गएको हो । यहाँ रत्नलाई रतुवा र भनियो भने माईलाई भने आमाका रूपमा यथावत राखेर रतुवामाई बनाइएको हो । रत्नमातृका नदी ऐतिहासिक कालमा निकै प्रस्त्रात थियो, किनकि यसको किनारी भागमा थुप्रै वस्तिहरू थिए । बुद्ध, अशोक र क्लेनसांग नामक यात्रीहरूले यस भेगको भ्रमण गरेको ऐतिहासिक प्रमाणहरू पाइएका छन् । तसर्थ ऐतिहासिक रूपमा यो क्षेत्र अतिनै महत्वपूर्ण छ । यस नगरपालिकाको पश्चिमतिर भने बकाहा खोला पर्दछ । यस नगरपालिकाका इटहरा, महादेवा, भुकिया र सिजुवाका सम्पूर्ण बडाहरू समावेश गरिएका छन् भने वरडंगा र गोविन्दपुरका केही बडाहरू पनि यसमा समाविष्ट छन् ।

अवस्थिति

मोरडको दक्षिणपूर्वी भागमा पर्ने रतुवामाई नगरपालिका नवसामा हेर्दा ठाडो आकारमा रहेको छ । यो नगरपालिका विभिन्न गाविसहरू भिलाएर वि.सं. २०७३ सालमा पुनर्निर्माण गरिएको हो ।

नगरपालिका निर्माणका कममा साधिकको इटहरा गाविसका बडा नं १, २ र ८ लाई रतुवामाईको बडा नं १०, ३, ४ र ५ लाई ९ र ६, ७ र ९ लाई यसको बडा नं ८ बनाइएको छ। यसीरी इटहरा गाविसका सबै बडालाई यस नगरपालिकाको ३ बटा बडाहरू बनाइएको देखिन्छ। यता सिजुवाका बडा नं १, ३ र ६ लाई रतुवामाईको बडा नं ७ तथा बडा नं ४, ५, ६, ७ र ९ लाई यस नगरपालिकाको बडा नं ६ कायम गरिएको छ। गोविन्दपुरका बडाहरू १, ३, ४ र ७ लाई रतुवामाईको बडा नं ५ तथा भुकिंयाको २, ७, ८ र ९ लाई बडा नं ४ बनाइएको देखिन्छ। यता भुकिंयाकै बडा नं १, ३, ४, ५ र ६ लाई यसको बडा नं २ बनाइएको छ। यसीरी महादेवाको बडा नं १ देखि ९ सबैलाई रतुवामाईको बडा नं ३ तथा वरडंगाको १, ४, ५ र ७ नं बडालाई भने रतुवामाईको बडा नं १ कायम गरिएको देखिन्छ। यसीरी यस नगरपालिकामा जम्मा १० बटा बडाहरू बनाइएका छन्। यस नगरपालिकाको नाम भने यसका पश्चिमतिर रहेको रतुवा खोलाको नामका आधारमा राखिएको हो।

सिमाना

रतुवामाई नगरपालिका मोरडको दक्षिणपूर्वी सिमानामा पर्दछ। यस नगरपालिकाको सिमाना दक्षिणतिर भारतको विहार प्रान्त, पूर्वमा रतुवाखोला, पश्चिममा सुनवर्षी र पथरी नगरपालिका तथा उत्तरमा उर्लावारी नगरपालिका पर्दछन्। यसको पूर्वतिर भने रतुवा खोलाले भापा जिल्लावाट छुट्याएको छ। यस गाउँपालिकाको सम्पूर्ण भूभाग सम्म तराई भागमा पर्दछ। यसको भू-उपयोगको अवस्थामा अधिकांश भूभाग खेतियोग्य समतल जमिनले ढाकेको छ।

क्षेत्रफल

रतुवामाई नगरपालिकाको क्षेत्रफल १४२.१५ व.कि.मी. रहेको छ। यसको अधिकांश भूभाग समतल भूभागले ढाकेको छ। यसको दक्षिणतिर ढाल परेर गएको देखिन्छ। यसलाई पूर्वतिरबाट रतुवा खोलाले सिमानाको काम गरेको छ। तसर्थ यसको पूर्वी भाग भने खोलाको बगरका रूपमा रहेको छ।

भौगोलिक स्वरूप

मोरडको रतुवामाई नगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्र समतल छ। यहाँको माटो उबर छ र जमिन होचो देखिन्छ। यसको छेउछाउमा खोलाको बगर पानी प्रशस्तै छ। यस नगरपालिकाको पानीको ढाल भने दक्षिणतिर छ। तसर्थ यहाँका खोला उत्तरदक्षिण भारे बगदछन्।

स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाहरूको विवरण

मोरडको रतुवामाई नगरपालिकामा अनेक प्रकारका मेला र चाडपर्व मनाउने चलन छ। विशेषगरी यहाँका आदिवासीहरूले ग्रामथानमा पूजाआजा गर्दछन्। यहाँ ग्रामथानहरूमा वैशाख महिनामा पूजाआजा हुने गरेको छ भने जेठ आषाढमा आषाढे पूजा हुने गरेको छ। रतुवामाईमा पर्ने सुनवर्षी पोखरी क्षेत्रको ग्रामथानमा पहिलो दिन वैशाख १ गतेनै मेला लाग्ने गर्दछ। यस बाहेक यहाँका मानिहरूले दुर्गापूजा, दिपावली, माघी, सकात, जितिया र छैठ पर्व मनाउने गर्दछन्। यहाँका शिवालयहरूमा श्रावण महिनामर पानी चढाउने मानिसहरूको भीडभाड लाग्ने गरेको छ।

क्रम	चाडपर्व	जात्रा	मेलाहरूका नाम	मनाउने महिना	तिथि	मनाउने जातजाति
१			सुनवर्षीमेला	वैशाख १ गते		तराईका विभिन्न जाति तथा बन्य जनजाति
२			ढगडगे मेला	जेठ ५ र ६ गते		तराई आदिवासी,

					जनजाति र अन्य
३	लक्ष्मीपूजा, माघी दशहरा, फग्नवा, शिवरात्री, भुजन र अन्य पर्वहरू			विभिन्न महिना	विभिन्न तिथिहरू तराईका प्राय सबै जातजाति
४	दशै, तिहार, माधेसकान्ति, साउने सकान्ति, तीज, शिवरात्री, चैतेदशै आदि			विभिन्न महिना	क्षेत्री, ब्राह्मण, दमाई, कामी, नेवार र अन्य जातजाति
५	इद र बक्किद				मुशलभानहरू
६	उंधोली, उंभोली			वैशाखे र मसिरे पूर्णिमा	किराती धर्मावलम्बीहरू
७	ल्होसार, मनिरिम्दु				तमाङ्ग, गुरुंग र सेपाहरू
८		ग्रामथान मेलाहरू	वैशाख ३, ४, ५, ६ र ७ गते	विभिन्न जाति तथा अन्य जनजाति	तराईका विभिन्न जाति तथा अन्य जनजाति

ओतः रतुवामाई नगरपालिका ।

पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण

मोरडको रतुवामाई नगरपालिका क्षेत्रमा ठूला पर्यटकीय क्षेत्रको अभाव छ । हुन यस जिल्लाको प्रख्यात पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा परिचित सुनवर्षि पोखरी यसै नगरपालिकामा पद्धति । तर यसको प्रचारप्रसार जति हुनुपर्ने हो, त्यति धेरै भने हुन सकेको पाइदैन । यस बाहेक यस नगरपालिकाका मुख्य पर्यटकीय स्थलहरू निम्नानुसारका छन् ।

क्रस	पर्यटकीय क्षेत्रको नाम	बडा नं.	महत्व	दैनिक आउने यात्रुसंख्या	कैफियत
१	सुनवर्षि	५	पोखरी र ग्रामथान	५० जना	वैशाख १ गते मेला लाग्ने
२	शिवनाथ	३	धार्मिक स्थल	१०० जना	शिवरात्री र बाला चतुर्दशी
३	ओम्कारेश्वर शिवालय	६ र ३	धार्मिक स्थल	५० जना	शिवरात्री र श्वावण महिना

ओतः रतुवामाई नगरपालिका कार्यालय ।

बर्तमान भूउपयोगसम्बन्धी विवरण

क्रम	विवरण	गापा या नपा	
		क्षेत्रफल	प्रतिशत
१	कृषि क्षेत्र	९००० हे	८५ प्रतिशत
२	बन तथा चरन क्षेत्र	२.५ हे	०.१ प्रतिशत
३	आवास क्षेत्र	७४१ हे	७ प्रतिशत
४	नदिनालाले ओगटेको क्षेत्र	२११ हे	२ प्रतिशत
५	ताल तलैया	२.५ हे	०.१
६	सिमसार क्षेत्र		०
७	औद्योगिक क्षेत्र	२११ हे	२ प्रतिशत
८	सडकले ओगटेको क्षेत्र	१०५ हे	१ प्रतिशत
९	९. अन्य	३१५ हे	२.८ प्रतिशत
१०	जम्मा		१०० प्रतिशत

ओतः नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई।

रतुवामाई नगरपालिकाको अत्यधिकजसो जमिनमा खेती गरिएको छ । यहाँको जमिन खेतीयोग्य भएको तथा विभिन्न खोलाबाट पानीका लागि नहर बनाइएको हुदा यहाँ खेतिपाति गर्ने मानिसको संख्या निकै बढी छ । यस जिल्लाका अन्य भागमा जस्तो यहाँ सिंचाईको धेरै राष्ट्रो व्यवस्था नभए पनि भूमिगत जलस्रोतको प्रयोग गरेर पनि यहाँका कृषकहरूले खेतिपाति गर्ने गरेका छन् । यसबाट रतुवामाई नगरपालिका खेतिपातिका लागि निकै महत्वपूर्ण मानिन्द्र ।

सिंचित क्षेत्रफल

क्रम	विवरण	क्षेत्रफल	कैफियत
१	सालेभर सिंचित	४८३६ हे	
२	मौसमी सिंचित	१३७३ हे	
३	कूल सिंचित क्षेत्रफल	६२११ हे	
४	असिंचित जमिन	६६२२ हे	
५	खेतियोग्य जमिन	१२८३३ हे	
६	खेति गरीएको जमिन	१२८३३ हे	

ओत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय ।

रत्नामाई नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७४

वन क्षेत्र, नर्सरीसम्बन्धी विवरण

विवरण	संख्या	क्षेत्रफल	प्रतिशत	कैफियत
सामुदायिक वन	१	२० विगाहा		
क्वालियती वन	०			
धार्मिक वन	१	९ कद्दा		
सरकारी संरक्षित वन	०			
अन्य (नीजि)	३	६.६ हे.		
जम्मा	५	२.५ हे		

श्रोत: नगरपालिका कार्यालय, २०७४।

सरकारी तथा सार्वजनिक जमिनहरूको विवरण

क्रस	जमिन रहेको स्थान	क्षेत्रफल	स्वामित्व
१	महादेवा, सिजुवा, भुकिया, वरडंगा र गोविन्दपुरमा	४० विगाहा	
जम्मा		४० विगाहा	

श्रोत: नगरपालिका कार्यालय, २०७४।

परिच्छेद तीन

आधारभूत तथ्यांक विश्लेषण

खण्ड एक

व्यक्तिगत विवरण

जनसंख्याको विवरण

मोरडको रत्नामाई नगरपालिकाको कूल जनसंख्या वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसार ५५३८० जना रहेको छ, जसमा महिला २९०४३ जना र पुरुष २६३३७ जना छन्। वि.सं. २०५८ सालको जनगणना अनुसार यहाँको जनसंख्या ५२८४५ थियो, जसमा महिला २६६४७ जना र पुरुष २६१९८ जना थिए। वि.सं. २०६८ सालपछि पनि यस गाउँपालिकाको जनसंख्या सामान्य रूपमा बढिए भएको छ। तर यहाँको जनसंख्याको बढिए निकै कम मात्रामा भएको छ। तलको तालिकामा यस गाउँपालिकाको वि.सं. २०६८ सालको राष्ट्रिय जनगणनाअनुसारको जनसंख्या र घरपरिवार संख्या दिइएको छ।

तालिका नं. १

बडा न घर परिवार तथा लिङ्ग अनुसार जनसंख्या विवरण

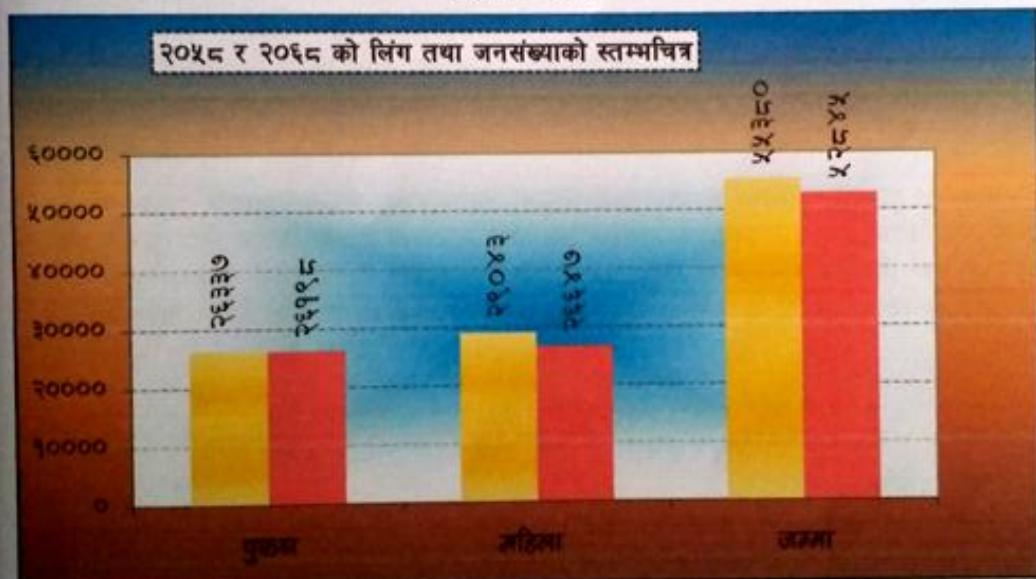
बडा न.	लिङ्ग (२०६८)		जम्मा	घरपरिवार संख्या	औषत परिवार संख्या	लैंगिक अनुपात	लिङ्ग (२०५८)		जम्मा	औषत वार्षिक जनसंख्या बढिवर पुरुष	औषत वार्षिक जनसंख्या बढिवर महिला	औषत वार्षिक जनसंख्या बढिवर
	पुरुष	महिला					पुरुष	महिला				
१	२३३३	२२९२	४६२५	१४८	४.८८	१०९.७						
२	२३७९	२६५४	५०३३	११३०	४.३०	८९.६४						
३	२५८७	२६००	५१८७	११३५	४.५७	९९.५०						
४	३१३०	३२४२	६३७२	१४३५	४.४४	९६.५५						
५	३४६३	३११७	७६८०	१६६३	४.६२	९६.०३						
६	२७०५	३१४८	५८५३	१३५३	४.३३	८५.९३						
७	२४२९	२७०७	५२२६	१२०६	४.३३	८६.८४						
८	२५४८	३०६१	५६०९	१२८५	४.३६	८३.२४						
९	२२५६	२६४३	४८९९	११४५	४.२८	८५.३६						
१०	२२०७	२६८९	४८९६	११४२	४.२९	८२.०८						

जन्म १	२६३३७	२९०४३	५५३८०	१२४८२	४.४४	९०.६८	२६१९ ८	२६६४ ७	५२८४ ५	०.०५	०.८६	०.४७
-----------	-------	-------	-------	-------	------	-------	-----------	-----------	-----------	------	------	------

ओत: जनगणना प्रतिवेदन २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार रतुवामाई नगरपालिकाको कूल जनसंख्या ५५३८० जना पुरोको छ । यहाँ पुरुषको संख्या २६३३७ जना २ महिलाको संख्या भने यस भन्दा केही ज्यादा २९०४ जना छ । रतुवामाईको घरपरिवार संख्या भने १२४८२ छ । यहाँको औषत परिवार संख्या ४.४४ रहेको देखिन्छ । यता लैगिक अनुपात भने ९०.६८ रहेको छ । यहाँ महिलाको तुलनामा पुरुषको संख्या केही कम छ । रतुवामाई नगरपालिकाको औषत जनसंख्या बढिदर ०.४७ प्रतिशत रहेको छ । बडागत आधारमा सबैभन्दा बढी घरपरिवार भएको बडा नं. ५ हो, जसमा १६६३ घरपरिवार छन् । यता सबैभन्दा कम घरपरिवार बडा नं. १ मा ९४८ बटा रहेको देखिन्छ । यसलाई तलको लेखाचित्रमा पनि देखाइएको छ ।

रेखाचित्र नं. १

जनसंख्या प्रक्षेपण

मोरडको रतुवामाई नगरपालिकाको जनसंख्यालाई विभिन्न समयका लागि प्रक्षेपण गर्ने कार्य पनि गरिएको छ । यस नगरपालिकाको लिंगअनुसारको जनसंख्या निम्नानुसारले बढि हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं. २

लिङ्ग अनुसार विभिन्न वर्षहरूको अनुमानित जनसंख्या विवरण लिंगका आधारमा जनसंख्या

सि.नं.	लिङ्ग (२०६८)			२०७४ को अनुमानित जनसंख्या			२०७५ को जनसंख्या			जनसंख्या दोब्बर हुन लाने समय
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	
१	२६३३७	२९०४३	५५३८०	२६४२१	२९८६९	५६९५५	२६४३५	३०००९	५७२२२	१४८
जम्मा	२६३३७	२९०४३	५५३८०	२६४२१	२९८६९	५६९५५	२६४३५	३०००९	५७२२२	१४८

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरडको रतुवामाई नगरपालिकाको वि.सं. २०६८ सालको जनसंख्या ५५३८० जना रहेको छ। यता वि.सं. २०७४ सालमा यो जनसंख्या ५६९५५ जना पुगेको तथा वि.सं. २०७५ सालमा भने ५७२२२ पुग्ने अनुमान गरिएको छ। यस नगरपालिकामा जनसंख्या दोब्बर हुन भने जम्मा १४८ वर्ष लाने अनुमान छ। यसरी यस नगरपालिकाको जनसंख्या सामान्य रूपमा बढिए भएको देखिन्दै।

लिङ्ग अनुसार घरमुली

रतुवामाई नगरपालिकाको जनसंख्याको विवरण हेठा यहाँ महिलाको तुलनामा पुरुषहरूको घरमुली संख्या निकै ज्यादा रहेको देखिन्दै। यस नगरपालिकामा जम्मा १२४८२ घरपरिवार मध्ये ९५८८ जना घरमुली पुरुषहरू नै रहेका छन् भने महिला घरमुली संख्याचाहिं निकै न्युन मात्रमा २८९४ जनामात्र रहेको छ। तलको तालिकामा लिंग अनुसारको घरमुलीको संख्या देखाइएको छ।

तालिका नं. ३

बडा नं. तथा लिङ्ग अनुसार घरपरिवार मूलीको संख्या

बडा नं.	लिङ्ग		जम्मा
	पुरुष	महिला	
१	७९०	१५८	९४९
२	८९४	२७६	११७२
३	९६३	१७२	११३५
४	११२१	३१४	१४३९
५	१३४८	३१५	१६६८
६	१०२९	३२४	१३५९
७	१००	३०६	१२१३
८	९२३	३५२	१२९३

९	८०२	३४३	११५४
१०	८०८	३३४	११५२
जम्मा	९५८	२८९४	१२४६२

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा दिइएको लिंगअनुसारको घरमूलीको विवरणमा सबैभन्दा ज्यादा महिला घरमूली भएको बडा बडा नं. ८ हो, जहाँ जम्मा ३५२ जना महिलाहरू घरमूली रहेका देखिन्छन्। सामान्यतया आदिवासि जनजातिको बसोबास भएका बडाहरूमा महिला घरमूलीको संख्या ज्यादा रहने गरेको देखिन्छ। यसलाई तलको रेखाचित्रमा पनि देखाइएको छ।

रेखाचित्र नं. २

लिंगअनुसार घरमूली संख्या

माथिको लेखाचित्रमा देखाइए अनुसार मोरडको रत्नामाई नगरपालिकाका २३.२ प्रतिशत घरहरूमा मूलीका रूपमा महिलाहरू रहेका छन् भने वाँकी ७६.८ प्रतिशत घरका मूली भने पुरुषहरू नै छन्। तसर्थ यहाँका घरको संचालनमा पुरुषहरूकै बाहुल्यता रहेको देखिन्छ। जनगणना २०६८ अनुसार पुरुष घरमूलीको प्रतिशत यसभन्दा केही ज्यादा थियो। तसर्थ हाल आएर पुरुषको तुलनामा महिलाको घरमूलीको प्रतिशत केही बढ्दि भएको देखिन्छ।

समूहगत उमेरको जनसंख्या

जनसंख्याको विश्लेषणमा उमेर समूहको महत्वपूर्ण उपयोगिता रहेको हुन्छ। यसले नगरपालिका र गाउँपालिकाको गत जनसंख्याको ढाँचालाई वर्गीकरण गरेर कुन उमेरका मानिसहरूको संख्या के कति छ भन्ने कुरालाई स्पष्ट गर्दछ। यस नगरपालिकामा सबैभन्दा ज्यादा संख्या १० देखि १४ वर्षको बीचको उमेर समूहका मानिसहरूको रहेको छ। यिनीहरूको संख्या नगरपालिकाको कूल जनसंख्याको ११.८७ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। यसैगरी सबैभन्दा कम संख्यामा रहेका उमेर समूहका मानिसहरू ६५ देखि ६९ वर्षको उमेर समूहको छ। यहाँ यिनीहरूको संख्या

जम्मा २,४३ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्दै। तीन वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाको संख्या ७.७८ प्रतिशत रहेको छ भने पूर्व प्राथमिक विद्यालयमा जाने उमेरका ५ देखि ५ वर्ष उमेरका बालबालिका ४.४७ प्रतिशत अर्थात् २,४७४ जना रहेका छन्। यहाँ ६ देखि ९ वर्ष उमेरका बालबालिका भने ८.८६ प्रतिशत रहेको देखिन्दै। यस नगरपालिकाको उमेर समूहको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ४

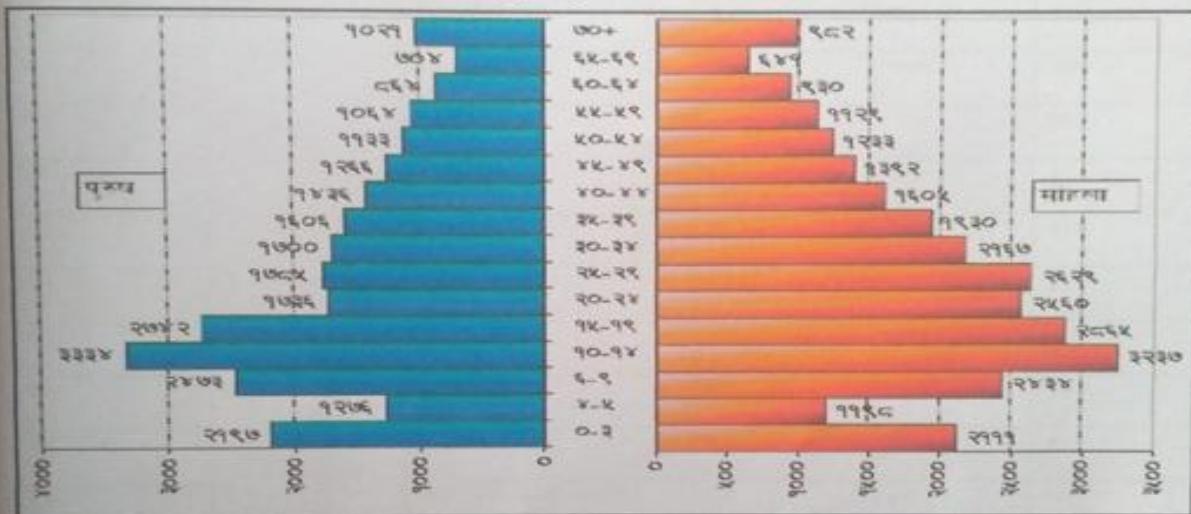
उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसार नगरपालिकाको जनसंख्या

सि. नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा	प्रतिशत
		पुरुष	महिला		
१	३ वर्ष भन्दा कम	२१९७	२१११	४३०८	७.७८
२	५ देखि ५	१२७६	११९८	२४७४	४.४७
३	६ देखि ९	२४७३	२४३४	४९०७	८.८६
४	१० देखि १४	३३३४	३२३७	६५७१	११.८३
५	१५ देखि १९	२७४२	२८६५	५६०७	१०.१२
६	२० देखि २४	१७३६	२५६०	४२९६	७.७६
७	२५ देखि २९	१७८५	२६२९	४४१४	७.९७
८	३० देखि ३४	१७००	२९६७	३८६७	६.९८
९	३५ देखि ३९	१६०६	१९३०	३५३६	६.३८
१०	४० देखि ४४	१४३६	१६०५	३०४१	५.४९
११	४५ देखि ४९	१२६६	१३९२	२६५८	४.८०
१२	५० देखि ५४	११३३	१२३३	२३६६	४.२७
१३	५५ देखि ५९	१०६४	११२९	२१९३	३.९६
१४	६० देखि ६४	८६४	९३०	१७९४	३.२४
१५	६५ देखि ६९	७०४	८४१	१५४५	२.४३
१६	७० वर्ष भन्दा माथि	१०२१	९८२	२००३	३.६२
जम्मा		२६३३७	२९०४३	५५३८०	१००.००

बोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०७८।

माधिको तालिकामा दिएअनुसार ३० वर्षभन्दा माधिको या आक्रित तथा जेठ नागरिकको संख्या पनि ३.६२ प्रतिशत रहेको छ । समयमा यस नगरपालिकामा पुरुषको तुलनामा महिलाहरूको संख्या ज्यादा रहेका उमेर समूह १५ देखि १९ वर्ष, २० देखि २४, २५ देखि ६४ वर्ष उमेर समूहका मानिसहरू छन् । यता ३० वर्षभन्दा माधिको जनसंख्यामा भने पुरुषको संख्या ज्यादा रहेको छ । यसबाट ज्यादा लामो समयसम्म बाँच्ने मानिसहरू यस गाउँपालिकामा पुरुषहरू ज्यादा भएको देखिन्छ ।

लेखाचित्र नं. ३
लिङ्ग तथा उमेर समूह अनुसार जनसंख्याको पिरामिड

उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसारको जनसंख्या

यस नगरपालिकामा आर्थिक रूपले सकिय जनसंख्याको बाहुल्यता रहेको छ । उमेरका आधारमा दस वर्षदेखि माधिका साठी वर्षसम्मको आर्थिक रूपले सकिय जनसंख्याको प्रतिशत निकै उच्च रहेको छ । यस गाउँ पालिकाका विभिन्न उमेर समूहका जनसंख्या बडागत रूपमा तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ५

बडा नं., उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसार नगरपालिकाको जनसंख्या

सि.नं.	बडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
१	१	३ वर्ष भन्दा कम	१९७	२०६	४०३
२		४ वर्षी ५	१२५	११७	२४२

सि.नं.	बडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
३	२	६ देखि ९	२५६	२३९	४९५
४		१० देखि १४	३३१	३३६	६६७
५		१५ देखि १९	२४४	२०१	४४५
६		२० देखि २४	१५२	१६२	३१४
७		२५ देखि २९	१८५	१६७	३५२
८		३० देखि ३४	१५०	१३६	३२६
९		३५ देखि ३९	१४०	१६४	३०१
१०		४० देखि ४४	१२९	११२	२४१
११		४५ देखि ४९	११०	१०३	२१३
१२		५० देखि ५४	८१	८५	१६६
१३		५५ देखि ५९	९०	८९	१७९
१४		६० देखि ६४	४९	५५	१०४
१५		६५ देखि ६९	५०	३९	८९
१६		७० वर्ष भन्दा साथि	५७	५२	१०९
जम्मा			२३३	२२९२	४६२५
१७	२	३ वर्ष भन्दा कम	२५१	२३९	५३०
१८		४ देखि ५	१३५	१४४	२७९
१९		६ देखि ९	२३८	२९०	५२८
२०		१० देखि १४	३२३	३३३	६६०
२१		१५ देखि १९	२०४	२०८	४१२
२२		२० देखि २४	१५२	२०६	३५८
२३		२५ देखि २९	१४७	११६	३६३
२४		३० देखि ३४	१३७	१५०	३८७
२५		३५ देखि ३९	१५४	११३	३७७

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
२६		४० देखि ४४	१४१	१४५	२८६
२७		४५ देखि ४९	११९	१२०	२३९
२८		५० देखि ५४	८२	७८	१६०
२९		५५ देखि ५९	७९	९१	१७०
३०		६० देखि ६४	६९	६१	१३०
३१		६५ देखि ६९	६३	५०	११३
३२		७० वर्ष भन्दा मार्यि	४५	४६	९१
जम्मा			२३७९	२६५४	५०३३
३३		३ वर्ष भन्दा कम	२४९	२३७	४८६
३४		४ देखि ५	१३७	१२२	२५९
३५		६ देखि ९	२३४	२३८	४७२
३६		१० देखि १४	३२७	३१७	६४४
३७		१५ देखि १९	२७३	२६५	५३८
३८		२० देखि २४	१८६	२२०	४०६
३९		२५ देखि २९	१८८	२३१	४१९
४०		३० देखि ३४	१७३	१९८	३७१
४१		३५ देखि ३९	१३०	१२४	३६४
४२		४० देखि ४४	१३६	१३८	२७८
४३		४५ देखि ४९	१३५	१२४	२५९
४४		५० देखि ५४	१३	१०	२३३
४५		५५ देखि ५९	९४	६९	१६३
४६		६० देखि ६४	८३	५५	१४८
४७		६५ देखि ६९	४३	५६	११
४८		७० वर्ष भन्दा मार्यि	६२	४८	११०

सि.न.	वडा नं.	उमेर समूह	लिह		जम्मा
			पुरुष	महिला	
४९		३ वर्ष भन्दा कम	२४९	२६३	५१२
५०		४ दोस्रे ५	१८३	१५२	३३५
५१		६ दोस्रे ९	३२	२९८	६१०
५२		१० दोस्रे १४	३३८	३६२	७००
५३		१५ दोस्रे १९	३४६	३३९	६८५
५४		२० दोस्रे २४	२४७	२६४	५११
५५		२५ दोस्रे २९	२२९	२७५	५०४
५६		३० दोस्रे ३४	१८२	२२९	४११
५७		३५ दोस्रे ३९	१९३	२०९	४०२
५८		४० दोस्रे ४४	१४७	१९१	३३८
५९		४५ दोस्रे ४९	१०३	१७१	३७६
६०		५० दोस्रे ५४	१४३	१४१	२८४
६१		५५ दोस्रे ५९	१२७	१२४	२५१
६२		६० दोस्रे ६४	८३	८५	१६८
६३		६५ दोस्रे ६९	५३	५८	११५
६४		७० वर्ष भन्दा मार्यि	७५	७३	१४८
जम्मा			२१३०	२२४२	४३७२
६५	५	३ वर्ष भन्दा कम	२१५	२९५	५१०
६६		४ दोस्रे ५	१७५	१६२	३३७
६७		६ दोस्रे ९	३५७	३३२	६८९
६८		१० दोस्रे १४	५१३	४४७	९६०
६९		१५ दोस्रे १९	४२६	४३४	८६०
७०		२० दोस्रे २४	२५३	२१५	५६८

सि.न.	बडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
३१		२५ देखि २९	२१	३६६	६२३
३२		३० देखि ३४	२३४	२७२	५०६
३३		३५ देखि ३९	११८	२६७	४८५
३४		४० देखि ४४	२०४	१९०	३९४
३५		४५ देखि ४९	१६०	१३८	३९८
३६		५० देखि ५४	१५५	१४४	२९९
३७		५५ देखि ५९	१३७	१५६	२९३
३८		६० देखि ६४	१२०	१३४	२५४
३९		६५ देखि ६९	१०१	८२	१८३
४०		७० वर्ष भन्दा बायि	१५४	१४६	३००
जम्मा			३७६३	३११७	७८८०
४१	६	३ वर्ष भन्दा कम	१७३	१५३	३२४
४२		४ देखि ५	११३	१०९	२२२
४३		६ देखि ९	२३९	२३३	४७२
४४		१० देखि १४	३४६	२९९	६४५
४५		१५ देखि १९	२७३	२७१	५४४
४६		२० देखि २४	१५२	११२	४६४
४७		२५ देखि २९	१६१	२७४	४३५
४८		३० देखि ३४	१६५	२५७	४२२
४९		३५ देखि ३९	१३६	२०१	३३७
५०		४० देखि ४४	१५३	१८६	३४९
५१		४५ देखि ४९	१३४	१४८	२८२
५२		५० देखि ५४	१५२	१६६	३१८
५३		५५ देखि ५९	११९	१३०	२४९

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिह्न		जम्मा
			पुरुष	महिला	
१४	७	६० देखि ६४	११०	१२१	२३१
१५		६५ देखि ६९	७९	८३	१६२
१६		७० वर्ष भन्दा माथि	१५२	१५१	३०३
जम्मा			२७०५	३१४८	५८५३
१७		३ वर्ष भन्दा कम	२२८	२०९	४३७
१८		४ देखि ५	१०६	१२९	२३५
१९		६ देखि ९	२२०	२२५	४४५
१००		१० देखि १४	२९२	२६७	५५९
१०१		१५ देखि १९	२३३	२३२	४६५
१०२		२० देखि २४	१६६	२८१	४४७
१०३		२५ देखि २९	१६५	२९०	४५५
१०४		३० देखि ३४	१७८	२०९	३७९
१०५		३५ देखि ३९	१३७	१८४	३२१
१०६		४० देखि ४४	१४९	१६२	३११
१०७		४५ देखि ४९	११२	१३८	२५०
१०८		५० देखि ५४	९३	१०६	१९९
१०९		५५ देखि ५९	१०१	१२७	२२८
११०		६० देखि ६४	८३	८८	१७१
१११		६५ देखि ६९	६७	६८	१३५
११२		७० वर्ष भन्दा माथि	९९	९०	१८९
जम्मा			२४२९	२७९७	५२२६
११३	८	३ वर्ष भन्दा कम	१८६	१६५	३५१
११४		४ देखि ५	१२०	११४	२३४
११५		६ देखि ९	२४४	२७७	४२१

सि.नं.	बडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
११६		१० देखि १४	३०७	३४५	६५२
११७		१५ देखि १९	२३६	३१५	५५१
११८		२० देखि २४	१३०	२९१	४२१
११९		२५ देखि २९	१५९	२९९	४५८
१२०		३० देखि ३४	१८५	२४९	४३४
१२१		३५ देखि ३९	१५९	१७९	३३८
१२२		४० देखि ४४	१३९	१३०	३०९
१२३		४५ देखि ४९	११६	१४२	२५८
१२४		५० देखि ५४	१२२	१५०	२७२
१२५		५५ देखि ५९	१०९	११५	२२४
१२६		६० देखि ६४	८८	११७	२०५
१२७		६५ देखि ६९	८३	७५	१५८
१२८		७० वर्ष भन्दा भारि	१३९	११८	२५७
जम्मा			२५४८	३०६७	५६०५
१२९		३ वर्ष भन्दा कम	१४६	१२६	२७२
१३०		४ देखि ५	१०	६७	१६७
१३१		६ देखि ९	११७	११८	३३५
१३२		१० देखि १४	२३६	२८६	५२२
१३३		१५ देखि १९	२४३	२५३	४९६
१३४		२० देखि २४	१४७	२४२	४८९
१३५		२५ देखि २९	१४६	२४७	४९३
१३६		३० देखि ३४	१५७	२०३	३६०
१३७		३५ देखि ३९	१३३	१६४	२९७
१३८		४० देखि ४४	१२७	१५६	२८३

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	विहु		जम्मा
			पुळी	महिला	
१४९		४५ देखि ४९	१०१	१३८	२३९
१५०		५० देखि ५४	११	१३४	२३३
१५१		५५ देखि ५९	१०१	१११	२१२
१५२		६० देखि ६४	८७	१०८	१९५
१५३		६५ देखि ६९	७५	७३	१४८
१५४		७० वर्ष भन्दा माथि	१३१	१३१	२६२
जम्मा			२२५६	२६४३	४८९९
१५५		३ वर्ष भन्दा कम	१५७	१८४	३४१
१५६		४ देखि ५	९२	८२	१७४
१५७		६ देखि ९	१८६	१६४	३५०
१५८		१० देखि १४	२४७	२४७	४९४
१५९		१५ देखि १९	२३२	२५७	४८९
१६०		२० देखि २४	१५७	२६७	४२८
१६१		२५ देखि २९	१४४	२८२	४२६
१६२		३० देखि ३४	१३५	१९९	३३४
१६३		३५ देखि ३९	१३९	१०५	३४४
१६४		४० देखि ४४	१०३	१६१	२६८
१६५		४५ देखि ४९	१०२	१२७	२२९
१६६		५० देखि ५४	११३	१३९	२५२
१६७		५५ देखि ५९	११५	१३३	२४२
१६८		६० देखि ६४	९२	९६	१८८
१६९		६५ देखि ६९	८६	८३	१६९
१७०		७० वर्ष भन्दा माथि	१०३	११९	२२२

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
जम्मा			२२०७	२६८९	४८९६

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरडको रतुवामाई नगरपालिकामा एकल उमेरअनुसार ३ वर्षभन्दा कमका बालबालिकाको संख्या ४३०८ जना रहेको छ। यसैगरी ४० वर्षसम्मको जनसंख्या भने ४१३१७ जना देखिन्छ। यता ७६ वर्षभन्दा माथिका पुरुष ४०८ र महिला ४४० गरी जम्मा ८४८ जना रहेका देखिन्छन्। यस नगरपालिकामा उमेर समूहअनुसारको जनसंख्यामा सबैभन्दा धेरै १४ वर्षका ७७७ जना छन्।

तालिका नं. ६

एकल उमेर अनुसार नगरपालिकाको जनसंख्या विवरण

उमेर	लिंग		जम्मा	उमेर	लिंग		जम्मा
	पुरुष	महिला			पुरुष	महिला	
३ वर्ष भन्दा कम	२१९७	२१११	४३०८	४० वर्षसम्मको	१९४७	२१८४६	४१३१७
४	६३३	५५९	११९२	४१	१८१	१९५	३७६
५	६४३	६३९	१२८२	४२	२८३	२७६	५५९
६	६१५	६६५	१२८०	४३	१८९	२२६	४१५
७	६०१	६११	१२१२	४४	१८१	१९३	३५४
८	७३८	६७१	१४०९	४५	५४६	५७७	११२३
९	५१९	४८७	१००६	४६	१८५	२०५	३१०
१०	७६२	७७५	१५३७	४७	१६१	१७५	३३६
११	४७९	४९३	९७२	४८	२३३	२७७	५१०
१२	८४१	७७७	१५५८	४९	१४१	१५८	२९९
१३	५८०	६००	११८०	५०	४५५	४८८	९४३
१४	६७२	६५२	१३२४	५१	१६०	१५८	३१८
१५	६१४	५९७	१२९१	५२	२३५	२६३	४९८
१६	६२५	६५७	१२८२	५३	१२४	१६०	२८४

उमेर	लिंग		जम्मा	उमेर	लिंग		जम्मा
	पुरुष	महिला			पुरुष	महिला	
१७	४९९	५३७	१०३६	५४	१५९	१६४	३२३
१८	६५५	६७४	१३२९	५५	३८९	३९६	७८५
१९	३४९	४००	७४९	५६	१९८	१८४	३८२
२०	३९६	६७८	१०७४	५७	१५७	१८८	३४५
२१	२७३	३८५	६५८	५८	१८८	२०८	३९६
२२	४३३	५७३	१००६	५९	१३२	१५३	२८५
२३	२८२	४५८	७४०	६०	४१४	४३५	८४९
२४	३५२	४६६	८१८	६१	११७	१२२	२३९
२५	५०८	८२७	१३३५	६२	१२९	१६०	२८९
२६	३२७	५३७	८६४	६३	१०२	१२१	२२३
२७	३१७	४२४	७४१	६४	१०२	९२	१९४
२८	४००	५८४	९८४	६५	२५७	२७६	५३३
२९	२३३	२५७	४९०	६६	८७	८७	१७४
३०	६२१	८५४	१४७५	६७	१२०	९०	२१०
३१	२२२	२४४	४६६	६८	१५०	१२८	२७८
३२	३६४	४७२	८३६	६९	९०	६०	१५०
३३	२३०	३२०	५५०	७०	२२३	२१२	४३५
३४	२६३	२७७	५४०	७१	७१	६८	१३९
३५	६६६	७८६	१४५२	७२	१०१	७०	१७१
३६	२७८	३४९	६२७	७३	७०	५३	१२३
३७	२१२	२९८	४३०	७४	५३	३६	८९
३८	२८५	३८८	६७१	७५	९५	१०३	१९८
३९	१६५	१९१	३५६	७६ वर्ष	४०८	४४०	८४८

उमेर	लिंग		जम्मा	उमेर भन्दा माथि	लिंग		जम्मा
	पुरुष	महिला			पुरुष	महिला	
४०	६२२	३५	१३३७				
जम्मा	१९४७	८१८४६	८१३७	कुल जम्मा	२६३३७	२९०४३	४५३८०

ओत: जनराणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार मोरडको रतुवामाई नगरपालिकाका एकल उमेरअनुसारको जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा के देखिन्छ भने यहाँ ७६ वर्षभन्दा माथिको जनसंख्या ८४ जना छ। यता ७४ वर्ष वर्षसम्मका मानिसहरू १०० भन्दा कम छन्।

जातिगत जनसंख्या

रतुवामाई नगरपालिकामा विभिन्न जात तथा जनजातिका मानिसहरूको बसोवास रहेको पाइन्छ। यस नगरपालिकामा विभिन्न ७५ जातजातिका मानिसहरूको बसोवास रहेको देखिन्छ। यिनीहरूमध्ये यस नगरपालिकामा बसोवास गर्ने सबैभन्दा ज्यादा जनसंख्या रहेको जाति पहाडे ब्राह्मण हो, जसको संख्या ८७९७ जना रहेको छ। यस आधारमा उनीहरूको प्रतिशत १५.८८ हुन आउँदै। यसपछि यस गाउँपालिकामा क्षेत्री, ताजपुरीया र मुश्लिम आदि जातजातिका मानिसहरूको बसोवासमा बाहुल्यता रहेको पाइन्छ। यसैगरी यहाँ सबैभन्दा कम १० घरपरिवार भन्दा कम संख्यामा बसोवास गर्ने १९ जातिहरू छन्, जसमा सुनुवार, खावास, गडेर र ठक्की आदि जातजाति रहेका छन्। यस गाउँपालिकाको जातिगत जनसंख्याको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. ७

जातजाति, तथा लिङ्ग अनुसार नगरपालिकाको जनसंख्या

सि.नं.	जातजाति	घर परिवार संख्या	लिङ्ग		जम्मा	जातजाति प्रतिशत	औषत परिवार संख्या
			पुरुष	महिला			
१	ब्राह्मण पहाड	२०३१	४०२५	४७३२	८३७	१५.८८	४.२५
२	क्षेत्री	१९३४	३८३१	४५४३	८४१८	१५.२०	४.३५
३	ताजपुरीया	१०३०	२२९५	२४००	४६९५	८.४८	४.३९
४	मुश्लिम	८५९	२०५३	२२०४	४२५७	७.६९	४.९६
५	सुनुवार	७३५	१६०२	१३०९	३३११	५.९८	४.२७
६	राजवडी	६१५	१२४५	१२९६	२५४१	४.६४	४.१८

सि.नं.	जातजाति	घर परिवार संख्या	विवर		जम्हा	जातजाति प्रतिशत	जातजात परिवार संख्या
			पुरुष	महिला			
३	सलार	५३३	१२८४	१३०७	२५३१	४.५७	४.४८
४	नेवार	३००	५९२	४४२	१३३४	२.४१	३.४५
५	लिम्बु	२८८	५३२	५५६	११११	२.१५	३.१४
६	मुस्हार	२६४	६१३	६१८	१२३१	२.२२	४.६६
७	सान्धर्सी	२३१	५०७	५४६	१०५३	१.९०	४.५६
८	तेली	२२७	५५२	५४२	१०६४	१.९८	४.८८
९	राई	२१२	४१५	४२५	९४०	१.३०	४.४३
१०	माझी	२०४	४०८	४४१	८५७	१.३५	४.२०
११	यादव	१९६	४५७	४४६	९०३	१.६३	४.६१
१२	दमाई	१८२	३७९	४४६	८२५	१.४९	४.५३
१३	तामाङ	१५०	२९०	३६९	६५९	१.१९	४.३१
१४	अभात	१३२	३१९	२९९	६१८	१.१२	४.६८
१५	केवत	१२७	२८३	२७९	५६२	१.०९	४.४३
१६	कामी	१२५	२६०	२९४	५५४	१.००	४.४३
१७	मगर	११४	२७७	२४७	४५२	०.८२	३.९६
१८	तत्त्वा	१०९	२६६	२६८	५३४	०.९६	४.९०
१९	थार	१०७	२४२	२४९	५११	०.८१	४.५९
२०	मल्लाह	१०४	२५६	२५७	५१३	०.९३	४.९३
२१	बघाई	१०२	२२०	२२४	४४४	०.८०	४.३५
२२	नूसिया	९६	२३३	२२४	४५७	०.८३	४.७६
२३	हाजाम ठाकुर	८४	२१०	२०९	४१९	०.७६	४.९९
२४	बहौ	८१	१४७	१५४	३०१	०.५४	३.८१
२५	सुझी	८५	१५९	१६८	३४७	०.६३	४.६३

सि. नं.	जातजाति	घर परिवार संख्या	लिङ्ग		जम्मा	जातजाति प्रतिशत	औषत परिवार संख्या
			पुरुष	महिला			
३०	सार्की	७२	१२२	१४२	२६४	०.४८	३.६७
३१	धानुक	६१	१४८	१५४	३०२	०.५५	४.९५
३२	चमार	५४	११७	१२७	२४४	०.४४	४.५२
३३	पासवान	५४	१११	११२	२२३	०.४०	४.१३
३४	हलुवाई	४८	१२२	१३५	२५७	०.४६	५.३५
३५	घर्ति भुजेल	४७	८२	११३	१९५	०.३५	४.१५
३६	कुमाल	४५	८९	९३	१८२	०.३३	४.०४
३७	गुरुङ	३८	६९	७६	१४५	०.२६	३.८२
३८	कौरी	३५	१०२	८९	१९१	०.३४	५.४६
३९	बाँतर	३२	७४	९१	१६५	०.३०	५.१६
४०	बरमु बहमु	३१	७५	७२	१४७	०.२७	४.७४
४१	सोनार	३०	७७	७२	१४९	०.२७	४.९७
४२	लोहार	३०	५८	७५	१३३	०.२४	४.४३
४३	घिमाल	३०	५०	६९	११९	०.२१	३.९७
४४	बनिया	२७	५१	६२	११३	०.२०	४.१९
४५	कायस्थ	१८	३९	४६	८५	०.१५	४.७२
४६	कहार	१७	३४	३६	७०	०.१३	४.१२
४७	दनुवार	१३	२१	२७	४८	०.०९	३.६९
४८	कुर्मी	१२	२३	२४	४७	०.०८	३.९२
४९	कल्वार	१२	३५	२४	५९	०.११	४.९२
५०	विन	१२	३९	३३	७२	०.१३	६.००
५१	ब्राह्मण तराई	१०	२६	२६	५२	०.०९	५.२०
५२	कुम्हार	१०	२७	३०	५७	०.१०	५.७०

सि.नं.	जातजाति	घर परिवार संख्या	निः		जम्मा	जातजाति प्रतिशत	जातजाति परिवार संख्या
			पुरुष	महिला			
३३	याक्का	१०	३६	२३	५४	०.१०	५.४०
३४	कमार	१०	२५	२०	४५	०.०८	४.५०
३५	सुनवार	९	२५	२६	५१	०.०९	५.५०
३६	खावाल	९	१५	१६	३१	०.०६	३.४४
३७	गडेरी	८	२२	२१	४३	०.०८	४.३८
३८	ठकुरी	७	१०	१९	२९	०.०५	४.१४
३९	राजपुत	७	१३	२२	३९	०.०३	५.५०
४०	मारवाड़ी	७	१०	१२	२२	०.०४	३.१४
४१	बगाली	७	१३	१७	३०	०.०५	४.२९
४२	ब्यासी	५	१३	१३	२६	०.०५	५.२०
४३	बड़ी	५	९	१५	२४	०.०४	४.८०
४४	ल्यालमो	५	७	१०	१७	०.०३	३.४०
४५	बान्दवा	४	६	९	१५	०.०३	३.७५
४६	लाघ	३	५	६	११	०.०२	३.६७
४७	पधरकट्टा	३	३	५	८	०.०१	२.६७
४८	कुसुनडा	३	६	५	११	०.०२	३.६७
४९	शोपा	२	२	२	४	०.०१	२.००
५०	घोबी	२	२	५	७	०.०१	३.५०
५१	झोटे	२	३	४	७	०.०१	३.५०
५२	मेघे	२	६	५	११	०.०२	५.५०
५३	पजाबी	२	७	७	१४	०.०३	३.००
५४	खामिङ्ग	२	४	३	७	०.०१	३.५०
५५	अन्य जातजाति	२६५	५२९	६०७	११९६	२.१६	४.२१

सि.नं.	जातजाति	घर परिवार संख्या	लिहाज		जम्मा	जातजाति प्रतिशत	औषध परिवार संख्या
			पुरुष	महिला			
जम्मा		१२४८२	२६३३७	२९०४३	५५३८०	१००.००	४.४४

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाईए अनुसार मोरडको रत्नामाई नगरपालिकामा विभिन्न ७५ जातजातिका मानिसहरूको बसोवास रहेको छ । यसमा सबैभन्दा ज्यादा ब्राह्मणहरूको बसोवास छ भने सबैभन्दा कम दुइदुई घरपरिवार मात्र बसोवास भएका जातजाति भने सेर्पा, धोवी, भोटे, मेचे, पञ्जावी र खालिंग हुन् । लाध, पत्थरकट्टा र कुसुन्डाका घरपरिवार यस नगरपालिकामा तीनलीन वटाको संख्यामा मात्र रहेको देखिन्छ ।

जातिगत समूहको जनसंख्या

जातिजनजातिका आधारमा यस नगरपालिकामा बसोवास गर्ने मानिसहरूमा विभिन्न प्रकारका समूह पर्दछन् । प्राप्त तथ्यांकअनुसार यस नगरपालिकामा आदिवासी जनजातिको संख्या २०३७९ जना रहेको छ । यसबाट यस नगरपालिकामा आदिवासी जनजातिको बाहुल्य रहेको बुझ्न सकिन्छ । यस बाहेक दलित, मध्येशी पिछडा वर्ग र अन्य जातजातिको कुल संख्या कमशः ४९३९, ११३८४ र १८६८६ जना रहेको छ । यहाँको जनसंख्याको जातिगत अवस्था तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ८

जातिगत समूह अनुसार जनसंख्या तथा घरपरिवार सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	जतजाति					जम्मा
	आदिवासी जनजाति	दलित	मध्येशी पिछडा वर्ग	अन्य जातजाति		
१	१३५३	५७	२२३१	९८४	४६२५	
२	१४२८	१६०	३३५८	८७	५०३३	
३	३१५२	४२९	१४७७	१२९	५१८७	
४	३०६६	११४५	१४०५	७५६	६३७२	
५	३०५९	१०६६	१६२८	१९२७	७६८०	
६	१६११	४२२	१२७	३६९३	५८५३	
७	२१५६	४३९	८८९	१७४२	५२२६	

	१५०८	५९८	३८	३४२५	५६०९
९	१५६६	३०६	१०१	२९२६	४८९९
१०	१४८०	३०९	९०	३०१७	४८९६
जम्मा	२०३७९	४९३१	११३८४	१८६८६	५५३८०

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यहाँ आदिवासी जनजाति पछि अन्य जातजाति र दलितको बाहुल्य रहेको छ। यहाँ दलितहरूको संख्या ४९३१ र अन्य जातजातिको संख्या १८६८६ जना रहेको छ। यता मधेशी पिछडावर्गको संख्या भने ११३८४ जना रहेको देखिन्छ। बडागत रूपमा आदिवासी जनजाति सबैभन्दा धेरै भएको बडा ३ नं. हो, जहाँ तिनीहरूको संख्या ३१५२ रहेको छ। यता सबैभन्दा कम आदिवासी जनजाति भएको बडा भने १ नं. हो। यस बडामा यिनको संख्या १३५३ जनामात्र देखिन्छ।

तालिका नं. ९

जातिगत समूह तथा लिङ्ग अनुसारको जनसंख्या तथा घरपरिवार सम्बन्धी विवरण

सि.न.	जातजाति	घर परिवार संख्या	लिङ्ग		जम्मा	जातजाति प्रतिशत
			पुरुष	महिला		
१	आदिवासी जनजाति	४६७६	९७२१	१०६५८	२०३७९	३६.७९८
२	दलित	१०८३	२३९२	२५३९	४९३१	८.९०४
३	मधेशी पिछडा वर्ग	२३८८	५६२६	५७५८	११३८४	२०.५५६
४	अन्य जातजाति	४३३५	८५९८	१००८८	१८६८६	३३.७४९
जम्मा		१२४८२	२६३३७	२९०४३	५५३८०	१००.०००

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका विभिन्न आदिवासी जनजातिको घरपरिवार संख्या २०३७९ रहेको छ। तिनीहरूको जनसंख्या भने पुरुष ९७२१ जना र महिला १०६५८ जना छन्। यहाँ आदिवासी जनजातिमा, दलित र अन्य जातजातिमा महिलाको संख्या ज्यादा छ। यसलाई तलको रेखाचित्रमा पनि देखाइएको छ।

मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या

मोरडको रतुवामाई नगरपालिकामा विभिन्न प्रकारका मातृभाषा भएका मानिसहरूको वसोबास रहेको छ । तिनमा सबैभन्दा ज्यादा नेपाली मातृभाषा हुने मानिसहरूको वसोबास रहेको देखिन्छ । यिनीहरूको संख्या भने ४०.७९ प्रतिशत रहेको छ । यस पछिं वान्तवा मैथिली भाषा चौले मानिसहरूको संख्या ज्यादा रहेको छ । उनीहरूको संख्या भने १९.६१ प्रतिशत रहेको पाइन्छ । यस नगरपालिकाको मातृभाषाका आधारमा जनसंख्याको विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १०

लिंग तथा मातृभाषा अनुसार नगरपालिकाको जनसंख्या

सि.नं.	मातृभाषाको नाम	लिंग		जन्मा	प्रतिशत
		पुरुष	महिला		
१	नेपाली	१०३४६	१२२४३	२२५८९	४०.७९
२	मैथिली	५४५४	५४०३	१०८६१	१९.६१
३	राजबाटी	२६८२	२७३७	५४१९	९.७९
४	ताजपुरिया	२८८२	२९८३	५६६५	८.४२
५	उर्दु	१३३०	१८८४	३६१४	६.५३
६	सन्धारी	५९९	१२८४	२४८३	४.४८
७	बिहु	४५७	५५८	१०९५	१.८३
८	गंगाई	३५८	४३४	७९२	१.४३

सि.नं.	मातृभाषाको नाम	विवर		जम्मा	प्रतिशत
		पुरुष	महिला		
१	नेवारी	२५०	२९६	५४६	०.९६
१०	राई	२३९	२९८	५३७	०.९७
११	तामाङ	२२६	२८७	५१३	०.९३
१२	बंगला	२३६	२४५	४९१	०.८९
१३	धारू	२०३	२२७	४३०	०.७८
१४	मगर	१३०	१४९	२७९	०.५०
१५	भोजपुरी	३०	६७	१३७	०.२५
१६	माझी	५३	७१	१२४	०.२२
१७	हिन्दी	४६	४३	८९	०.१६
१८	छिमाल	३७	५२	८९	०.१६
१९	याच्छावा	४२	३४	७६	०.१४
२०	गुरुङ	३१	२७	५८	०.१०
२१	सुनुवार	२६	२७	५३	०.१०
२२	बान्तवा	१६	२२	३८	०.०७
२३	सापाङ	१४	१९	३३	०.०६
२४	ह्याल्मो	७	१०	१७	०.०३
२५	कुरुंग	८	७	१५	०.०३
२६	अन्य	१९५	२२२	४१७	०.७५
जम्मा		२६३३७	२९०४३	५५३८०	१००.००

धोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माधिको तालिकामा देखाइएअनुसार यस नगरपालिकाका विभिन्न जातजातिको मातृभाषा जम्मा २६ वटा रहेका छन्। यसमा सबैभन्दा ज्यादा नेपाली मातृभाषा हुने मानिसहरूको संख्या रहेको पाइन्छ। त्यसपछि मैथिली भाषा बोल्नेको संख्या ज्यादा छ। यिनीहरूको संख्या कमिक रूपमा ४०.७९ र १०.६१ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। यता ह्याल्मो, कुरुंग र अन्य आदि मातृभाषा रहेका जातजातिको संख्या १ प्रतिसतभन्दा कम छ। एक प्रतिशतभन्दा कम मानिसले बोल्ने यस नगरपालिकाको भाषाको संख्या भने १५ वटा छ।

धर्मअनुसारको जनसंख्या

मोरडको रत्नवामाई नगरपालिकामा विभिन्न धर्मका अनुयायीको वसोवास रहेको छ । यसमा प्रमुख भने हिन्दू धर्म रहेको देखिन्दू । यस नगरपालिकामा हिन्दुमार्गीको संख्या ४५९५ जना रहेको छ । त्यसपछि पलाम धर्मका अनुयायीको संख्या दोशोमा रहेको देखिन्दू । यस नगरपालिकामा किरात धर्म मान्ने मानिसहरूको संख्या भने १५४८ जना रहेको छ । यस नगरपालिकामा धर्मअनुसारको जनसंख्यालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

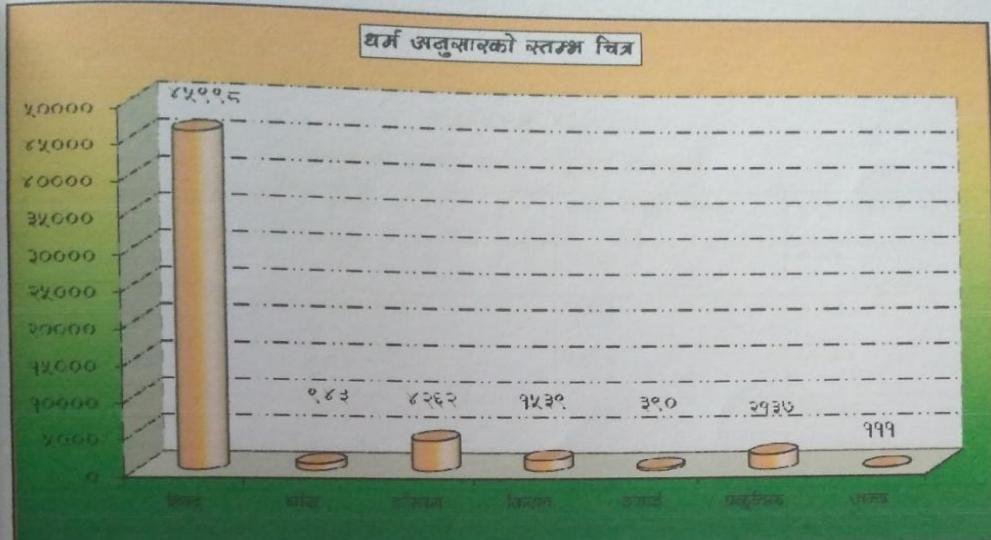
तालिका नं. ११

धर्म तथा बडा नं. अनुसारको जनसंख्या विवरण

बडा नं.	धर्म								जम्मा
	हिन्दू	बौद्ध	इस्लम	किरात	इसाई	प्रकृतिक	अन्य		
१	३३०३	४	११०९	०	१६	१८६	७	४६२५	
२	२९४५	०	२०२२	०	२९	५	२	५०३३	
३	३९१९	१७	२२६	६	२८	९८२	९	५१८७	
४	५३७१	१	११६	१२	४०	४०६	२६	६३७२	
५	६४०४	१९१	६७४	८६	५५	२२६	४१	७६२०	
६	५१४४	२०७	१३	३४८	३८	९७	६	५८५३	
७	४८०३	२८	८५	१५	५२	१८१	२	५२२६	
८	५०२५	१०२	१५	३८७	४७	३०	३	५६०९	
९	४३२३	१७७	०	३०७	५९	१८	१५	४८९९	
१०	४३३१	२१६	२२	२९५	२६	६	०	४८९६	
जम्मा	४५९५	९४३	४२६२	१५३९	३९०	२१३७	१११	५५३८०	
जम्मा प्रतिशत	८३.०६	१.३०	७.३०	२.७८	०.६०	३.८६	०.२०	१००.००	

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०५८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार यस नगरपालिकाका मानिसहरूले विभिन्न प्रकारका धर्महरू मान्ने गरेका छन् । यसमा सबैभन्दा ज्यादा हिन्दू धर्म मान्ने मानिसहरूको संख्या रहेको पाइन्दू । तिनीहरूको संख्या ४५९५ जना छ । त्यसपछि मुश्लिम ४२६२ जना छन् भने तेसी स्थानमा प्रकृति पूजक मानिसहरूको संख्या १५३९ जना हेको देखिन्दू । यस नगरपालिकामा सबैभन्दा कम अन्य धर्म मान्ने छन्, जसको संख्या १११ जनामात्र रहेको देखिन्दू । यसलाई तलको लेखाचित्रमा पनि दिइएको छ ।

तालिका नं. १२
धर्म तथा जातियता अनुसारको जनसंख्या विवरण

सि.तं.	जातियता	धर्म							जम्मा
		हिन्दू	बौद्ध	इस्लाम	किरांत	इसाई	प्रकृतिक	अन्य	
१	आदिवासी जनजाति	१५५२५	१४०	०	१५३५	३०	२०१५	५६	२०३७९
२	दलित	४७७२	०	०	०	४०	१११	८	४९३१
३	मध्येशी पिछडा वर्ग	७०८५	०	४२५७	०	२६	१	१५	११३८४
४	अन्य जातजाति	१८६१६	३	५	४	१६	१०	३२	१८६८६
	जम्मा	४५९९८	१४३	४२६२	१५३९	३९०	२१३७	१११	५५३८०

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार रत्नवामाई नगरपालिकाका सबैभन्दा ज्यादा जनसंख्या अन्य जातजातिको छ। तिनीहरू मुख्य रूपमा हिन्दू धर्म मान्दछन्। अन्य जातजाति पछि आदिवासी अन्य धर्म मान्ने मानिसहरूको संख्या कमस १५५२५, १४०, १५३५, ३०, २०१५ र ५६ जना रहेको अन्य धर्म मान्ने मानिसहरूको संख्या सबैभन्दा धेरै ४७७२ जना देखिन्छ। यस छ। यता दलितमा पनि हिन्दू धर्म मान्नेको संख्या सबैभन्दा धेरै ४२६२ जना देखिन्छ। यसैगरी मध्येशी पिछडा वर्गमा समुदायमा इश्लाम, बौद्ध र किरांत धर्म मान्ने मानिसहरू छैनन्। यसैगरी मध्येशी पिछडा वर्गमा

पनि सबैभन्दा धेरै हिन्दू र त्यसपछि मुश्लिम धर्म मान्ने छन् । अन्य जातजातिमा पनि हिन्दूहरूकै संख्या ज्यादा छ ।

तालिका नं. १३
परिवारमा सदस्य संख्या अनुसार जनसंख्या

परिवारमा सदस्य रहेको संख्या	परिवार संख्या	जम्मा सदस्य संख्या	परिवार संख्या प्रतिशत
१	४४८	४४८	०.८१
२	१३६६	२७३२	४.९३
३	२१०८	६३२४	११.४२
४	३००१	१२००४	२१.६८
५	२५३७	१२६८५	२२.९१
६	१५८५	९५१०	१७.१७
७	६९७	४८७९	८.८१
८	३५१	२८०८	५.०७
९	१८७	१६८३	३.०४
१०	८७	८७०	१.५७
११	४७	५१७	०.९३
१२	२९	३४८	०.६३
१३	१६	२०८	०.३८
१४	७	९८	०.१८
१५	६	९०	०.१६
१७	४	६८	०.१२
१८	६	१०८	०.२०
जम्मा	१२४८२	५५३८०	१००.००

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरडको रतुवामाई नगरपालिकामा १ जनादेखि १८ जनासम्म सदस्य संख्या भएका परिवार पाइएका छन् । यिनमा सबैभन्दा ज्यादा १८ जना सदस्य भएको परिवारको संख्या छबटा छन् । यसैगरी १५ र १७ जना सदस्य हुने छ र चार परिवार तथा

१४ जना सदस्य हुने ७ परिवार छन्। यसरी घरमा १४ जनामन्दा ज्यादा सदस्य हुने परिवार यस नगरपालिकामा १५ बटा छन्।

तालिका नं. १४
राष्ट्रियता तथा जातियता अनुसार जनसंख्याको विवरण

जातियता	राष्ट्रियता			जम्मा
	नेपाली	भारत	अन्य मुलुकका	
आदिवासी जनजाति	२०३०८	३६	३५	२०३७९
दलित	४९१०	१६	५	४९३१
मधेशी पिछडा वर्ग	११२९५	७२	१७	११३८४
अन्य जातजाति	१८६६४	७	१५	१८६८६
जम्मा	५५१७७	१३१	७२	५५३८०

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरडको रतुवामाई नगरपालिकामा भारत र अन्य मुलुकका पनि मानिसहरूको बसोबास गरेको पाइएको छ। यहाँका ५५३८० जनसंख्यामध्ये नेपाली ५५१७७ जना छन्। यता भारतीयको संख्या १३१ जना र अन्य मुलुकका मानिसको संख्या भने ७२ जना छ। यस नगरपालिकामा अन्य मुलुकका मानिसहरू व्यापार व्यवसाय गरेर तथा स्वयम्भेवकका रूपमा काम गरेर बसेका देखिन्छन्।

साक्षरता

वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसार मोरडको रतुवामाई नगरपालिकामा साक्षरता प्रतिशत जम्मा ६७.१३ प्रतिशत रहेको छ। यहाँ पुरुष साक्षरता ७६.६९ प्रतिशत र महिला साक्षरता दर ५८.६२ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। यसलाई तलको तालिकामा पनि देखाइएको छ।

तालिका नं. १५

नगरपालिकाको साक्षरता प्रतिसत

सि. न.	शैक्षिक अवस्था	लिह		प्रतिशत
		पुरुष %	महिला %	
१	साक्षर प्रतिसत	७६.६९	५८.६२	६७.१३

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

रतुवामाई नगरपालिकामा उमेर समूह तथा लिंगका आधारमा पनि साक्षरताको अवस्था चिरंकरण गरिएको छ। यहाँ पुरुष साक्षरता केही ज्यादा र महिला साक्षरता भने केही कम छ। विशेषगरी मधेशी पिछडा वर्ग र दलितमा महिला साक्षरता दर निकै कम रहेको पाइन्छ भने अन्य जातजाति तथा आदिवासी जनजातिमा पनि महिलाहरू कम साक्षर रहेका देखिन्दू। महिलाहरूको

कम उमेरमा विवाह हुने तथा छोरीले स्कूल जान र पढन नहुने पुरानो शोचका कारण अधियस्तो सोचमा परिवर्तन हुँदै गएको छ र महिला साक्षरताको दर पनि बढ्दौ कममा छ। यसलाई तलको तालिकामा पनि देखाइएको छ।

तालिका नं. १६

उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसार निरक्षर र साक्षरताको विवरण

सि.नं.	उमेर समूह	पुरुष			महिला		
		निरक्षर	साक्षर	साक्षर प्रतिशत	निरक्षर	साक्षर	साक्षर प्रतिशत
१	५-१५	७६५	६२९०	८९.१६	९१८	५९८२	८६.७०
२	१६-४५	२३३२	८६०३	७८.६७	५२२८	८५०४	६९.९३
३	४६-६०	१३१४	२०१६	६०.५४	२८३४	७७६	२१.५०
४	६१ भन्दा माथि	१०६७	११०८	५०.९४	१९२७	१८७	८.८५
	जम्मा	५४७८	१८०९९	७८.६९	१०९०७	१५४४९	५८.६२

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

रतुवामाई नगरपालिकामा पुरुषका तुलनामा महिलाहरूको साक्षरता दर कम छ। यस नगरपालिकामा कुनै पनि उमेर समूहमा पुरुषको भन्दा महिलाको साक्षरता दर ज्यादा रहेको छैन। यहाँ सबैभन्दा कम साक्षरता भएको समूह ६१ वर्षभन्दा माथिको उमेर समूहका मानिसहरू पर्दछन्। यसमा पनि पुरुष साक्षरता दर ५०.९४ प्रतिशत रहेको छ भने महिला साक्षरता दर भने यसभन्दा निकै कम मात्र ८.८५ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। अधिल्लो पुस्ताका मानिसहरू भएको कारण यो समूहको साक्षरता दर कम रहेको हो।

जातिगत समूहको साक्षरता

रतुवामाई नगरपालिकाको जातिगत आधारमा साक्षरताको अवस्था हेर्दा सबै जातजातिमा साक्षरता दर एकै प्रकारको रहेको पाइँदैन। सामान्यतया अन्य जातजातिमा साक्षरता दर ज्यादा रहेको पाइन्छ भने आदिवासी जनजाति, दलित र मध्येशी पिछडावर्गमा यो दर पनि कम रहेको देखिन्छ। तलको तालिकामा यस नगरपालिकाको जातिय आधारमा साक्षरता र निराक्षरता दर देखाइएको छ।

तालिका नं. १७
जातजाति अनुसार निराकर र साक्षरताको विवरण

सि.नं.	जातजाति	निराकर	साक्षर	कुल जनसंख्या	साक्षरता प्रतिशत
१	आदिवासी जनजाति	६२४०	१२१५६	१८३९६	६६.०८
२	दलित	१८९५	२५०१	४३९६	५६.८९
३	मध्येशी पिछडा वर्ग	४७५	५१७६	९८९१	५२.३३
४	अन्य जातजाति	३५३५	१३६३४	१७१६९	७०.४७
जम्मा		१६३८५	३३४६७	४९८५२	६७.१३

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाईए अनुसार यस नगरपालिकाका सबैभन्दा बढी साक्षरता दर अन्य जातजातिका मानिसहरूमा रहेको छ । यस नगरपालिकामा उनीहरूको जनसंख्या दोस्रो ज्यादा रहेको छ । त्यस्तै मध्येशी पिछडा वर्गको साक्षरता दर अन्य सबै समुदायको भन्दा कम छ । तिनीहरूको साक्षरता दर ५२.३३ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ । यस्तै दलित वर्गको साक्षरता दर ५६.८९ प्रतिशत तथा आदिवासी जनजातिका भने ६६.०८ प्रतिशत रहेको पाइन्छ । यहाँका प्राय सबै जातजातिमा साक्षरता दर करिव बराबरीमै जस्तो रहेको देखिन्छ । यसलाई तलको लेखाचित्रमा पनि देखाइएको छ ।

तालिका नं. १८
लिह अनुसार ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याले उत्तिर्ण गरेको शिखा तह

बहा न.	विष	निरदार	सालर	जम्मा	सालर प्रतिशत
१	पुरुष	३८१	१३५४	२०३५	६३.८१
	महिला	११४९	८३	२०२०	३६.१२
	जम्मा	१९००	२१३५	४०५५	६३.६०
२	पुरुष	३२०	१२९९	२०१९	६४.३४
	महिला	१४०२	९४७	२३४९	३५.३२
	जम्मा	२७२२	२२४६	४३६८	६९.६२
३	पुरुष	६५०	१६२४	२२७४	६३.८२
	महिला	११९०	१११४	२३०४	३६.१५
	जम्मा	१८४०	२७३८	४५७८	६९.८१
४	पुरुष	७१०	२०८२	२७९२	६४.५७
	महिला	१३८५	१५२८	२९१३	३५.४५
	जम्मा	२०९५	३६१०	५३०५	६३.८८
५	पुरुष	८१८	२५४०	३३५८	६५.६४
	महिला	१५४९	११८८	३५३७	३६.२१
	जम्मा	२३६७	४७२८	७८९५	६५.६७
६	पुरुष	२९८	२१८०	२४३८	६७.९३
	महिला	८१२	२०९७	२९०९	३२.०९
	जम्मा	१११०	४२७७	५३४७	६९.८१
७	पुरुष	५२२	१६९६	२१३८	६५.५८
	महिला	१०६३	१४७३	२५३६	३६.०८
	जम्मा	१५८५	३०७९	४६७४	६६.०९
८	पुरुष	३३०	१६३३	२३०३	६३.९३
	महिला	८०३	२०४४	३८४१	३६.०९

जम्मा		११७७	३९६७	५१४४	७३१२
९	पुरुष	३५८	१७००	२०५८	८२६०
	महिला	८०१	१६८७	२४८८	६७८९
	जम्मा	११५९	३३८७	४५४६	७४५९
१०	पुरुष	२८१	१७९	२०००	८५९५
	महिला	७४९	१७१	२४६०	६९५५
	जम्मा	१०३०	३४३०	४४६०	७६९९

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाईए अनुसार यस नगरपालिकाका सबैभन्दा बढी साक्षरता दर भएको वडा ६ नं. हो, जहाँ ७९.३९ प्रतिशत मानिसहरू साक्षर छन्। यसैगरी सबैभन्दा कम साक्षर भएको वडा भने वडा नं. २ हो, जहाँ साक्षरता दर ५१.४२ प्रतिशत रहेको छ।

उत्तिर्ण गरेको तह

मोरडको रतुवामाई नगरपालिकाका साक्षर जम्मा ३२९६५ जनसंख्या मध्ये स्नातकोत्तर तहभन्दा माथि १० जनाले अध्ययन गरेको छन्। यसमा पुरुषका तुलनामा महिलाको संख्या निकै कम रहेको देखिन्छ। यसैगरी स्नातक तह उत्तिर्ण गर्ने जनसंख्या ४०३ जनामध्ये महिला ८० जना र पुरुष २२३ जना छन्। यस नगरपालिकाका बाँकी मानिसहरूले विभिन्न स्तरसम्मको शिक्षा लिएको देखिन्छ। यस नगरपालिकाका मानिसहरूको शैक्षिक स्तरलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं. १९

५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याको लिंग अनुसार हाल शिक्षाको स्थिति

सि.नं.	उत्तिर्ण गरेको शिक्षा	लिङ्ग		जम्मा
		पुरुष	महिला	
१	नर्सरी	५७४	५४३	१११७
२	कक्षा १	१३५७	१२११	२५६८
३	कक्षा २	१२२२	१०९७	२३१९
४	कक्षा ३	११७७	१०७७	२२५४
५	कक्षा ४	१२६६	११२१	२३८७
६	कक्षा ५	१८९९	१५५८	३४५७
७	कक्षा ६	१०९१	९३७	२०२८
८	कक्षा ७	१२५७	१०६७	२३२४

क्र.	कक्षा अ	१३३८	११७५	२५१३
१०	कक्षा ९	१०८२	१०३७	२११९
११	कक्षा १०	१२६२	११५२	२४३४
१२	एस. एल. सी	१९९०	१८९१	३८८१
१३	प्रविणता प्रमाणपत्र	८४९	५७९	१४२८
१४	स्नातक तह	३२३	८०	४०३
१५	स्नातकोत्तर तह वा माथि	७८	१२	१०
१६	अनैपचारिक शिक्षा	११२	६३८	१५५०
१७	उल्लेख नभएको	५६	३७	९३
	जम्मा	१३३८	११७५	२५१३

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

मोरडको रत्नवामाई नगरपालिकाका विभिन्न तहको शिक्षा लिएका जम्मा २५१३ जनसंख्या मध्ये स्नातकोत्तर तहभन्दा माथि १० जनाले अध्ययन गरेका छन्। यसमा पुरुषका तुलनामा महिलाको संख्या निकै कम रहेको देखिन्दछ। यसैगरी स्नातक तह उत्तिर्ण गर्ने जनसंख्या ४०३ जनामध्ये महिला ८० जना र पुरुष ३२३ जना छन्। यस नगरपालिकाका बाकी मानिसहरूले विभिन्न स्तरसम्मको शिक्षा लिएको देखिन्दछ।

विद्यालय जाने

यस नगरपालिकामा विभिन्न उमेरका मानिसहरू विद्यालय जाने तथा नजाने कम पनि चलेको देखिन्दछ। यस नगरपालिकाको विद्यालय जाने र नजानेसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. २०

५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याको लिंग अनुसार हाल शिक्षाको स्थिति

वदा नं.	लिंग			जम्मा	महिला			जम्मा		
	पुरुष				हाल शिक्षाको स्थिति					
	हाल शिक्षाको स्थिति				हाल स्कूल गाउँरहेको					
	हाल स्कूल गाउँरहेको	स्कूल जान छाडेको	उल्लेख नभएको		हाल स्कूल गाउँरहेको	स्कूल जान छाडेको	उल्लेख नभएको			
१	६४९	१३९६	३३	२०८२	५२२	१४८५	१७	२०२४		
२	५९९	१४०३	१४	२०२०	५३०	१४६६	१३	२३४९		

ग्रन्थालय विद्यालयिकाको वस्तुता विवरण, २०८५

१	८६३	१३२९	३७	२२४५	३४२	१५०४	५९	२५०५
४	९७२	१७८३	३७	२३८२	४६१	२०२३	२६	२५१४
५	११४१	१८८१	३४८	२४६०	१५६	२१४४	४४५	२४४५
६	१०९	१५३५	३४	२४३८	४६३	२००८	३८	२४३८
७	६३८	१४४२	१८	२१३८	६५६	१४४८	२२	२४३८
८	८३२	१४६६	५	२३०३	४८३	११५२	६	२४४१
९	७२६	१३११	२१	२०५८	७४२	१३०८	३४	२४११
१०	६५०	१३४६	४	२०००	६४०	१८१७	३	२४६०
जम्मा	८०२३	१४८६६	५८७	२३५०६	७४४२	१८२९	६६३	२५३४

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माधिको तालिकामा देखाइएअनुसार हाल स्कूल गई रहेका ८०२३ जना छन् भने स्कूल जान छाडेकाको संख्या १४८६६ जना रहेको छ। यता ५८७ जनाको भने अवस्था खुलेको छैन। विशेषगरी गरिबीका कारण काम गर्नु पर्ने तथा बालिकाहरूको सानै उमेरमा विवाह हुने भएकाले विद्यालय जान छाडने पद्धति चलेको देखिन्छ।

तालिका नं. २१

उमेर समूह तथा बालबालिकाहरू अनुसार हाल शिक्षाको स्थिति

उमेर समूह	लिंग			महिला			जम्मा	
	पुरुष			हाल शिक्षाको स्थिति				
	हाल स्कूल गर्नुरहेको	स्कूल जान छाडेको	उल्लेख नभएको	जम्मा	हाल स्कूल गर्नुरहेको	स्कूल जान छाडेको	उल्लेख नभएको	जम्मा
५-९	२५५९	५२३	३४	३१७६	२५०६	५३०	३७	३०७३
१०-१४	२९८४	३१२	३८	३३३४	२७९९	४०५	३३	३२३७
१५ वर्ष	४९६	१११	४	६१४	४३५	१४७	१५	५१७
जम्मा	६०४२	९४६	५६	७०६४	५७४०	१०८२	८५	६००३

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माधिको तालिकामा देखाइएअनुसार ५ देखि १५ वर्षका हाल स्कूल गई रहेका ६०४२ जना पुरुष र ६००३ महिला छन् भने स्कूल जान छाडेकाको संख्या पुरुषको १४६ तथा महिलाको १०८२

जना रहेको छ । यता १६१ जनाको भने अवस्था चलेको छैन । विशेषज्ञी मरिवीका कारण काम गर्नु पर्ने तथा बालिकाहरूको सानै उमेरमा विवाह हुने भएकासे विद्यालय जान छाडने पद्धति चलेको देखिन्दछ ।

तालिका नं. २२
उमेर समूह अनुसार हाल शिक्षाको स्थिति

सि. नं.	उमेर समूह	हाल शिक्षाको स्थिति			जम्मा
		हाल स्कूल गईरहेको	स्कूल जान छाडेको	उल्लेख नभएको	
१	५-१५	११३८२	२०२८	१६१	१३९३
२	१६-४५	३६८३	२०१०३	११६	२४३०२
३	४६-६०	०	६७८४	१२९	६९१३
४	६१ भन्दा माथि	०	४२४९	४४	४२९३
	जम्मा	१५४६५	३३१६४	१२५०	४९८३९

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०८८ ।

माधिको तालिकामा दिइएअनुसार रतुवामाई नगर पालिकाका हाल स्कूल गई रहेका १५ देखि ४५ वर्षका बीचका देखिएका छन् । यसमा क्याम्पस र कक्षा ११ तथा १२ को अध्ययन गर्न जानेलाई पनि स्कूल जानेमा राखिएको देखिन्दछ । यसैगरी यो उमेर समूहका स्कूल जान छाडेका मानिसहरूको संख्या पनि उल्लेख्य छ । तसर्थ सालिन्दा गरिने भर्ना अभियानलाई विशेष महत्व दिन आवश्यक पनि छ ।

तालिका नं. २३

लिंग तथा उत्तिर्ण गरेको संकाय अनुसार उच्च शिक्षा पढेका जनसंख्याको विवरण

सि.नं.	उत्तिर्ण गरेको संकाय	लिङ्ग		जम्मा
		पुरुष	महिला	
१	मानविकी	३३०	२०२	५३२
२	व्यवस्थापन तथा प्रशासन	२२८	९६	३२४
३	शिक्षा	१९४	१८८	३८२
४	विज्ञान	४४	६	५०
५	स्वास्थ्य	७	३	१०

६	इन्जिनियरिंग	७	८	९	१०
७	कानून	१३	३	१६	
८	सामाजिक शास्त्र	६५	१७	८२	
९	तथ्याक तथा गणित	१८	३	२१	
१०	अन्य विषय	८	४	१२	
	जाम्या	९५४	५२३	१४७७	

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा दिइए अनुसार रत्नामाई नगरपालिकाका विभिन्न १४७७ जना मानिसहरूले उच्च शिक्षा लिएको देखिन्छ । यसमा महिलाको संख्या ५२३ जना र पुरुषको संख्या भने ९५४ जना रहेको पाइएको छ । यसबाट उच्च शिक्षा लिने मानिसहरूमा महिलाको तुलनामा पुरुषको संख्या ज्यादा रहेको स्पष्ट भएको छ । यसैगरी उच्च शिक्षा लिनेमा सबैभन्दा ज्यादा मानविकी विषयको शिक्षा लिएका छन् । त्यसपछि भने शिक्षाशास्त्रको शिक्षा लिने मानिसहरूको संख्या ज्यादा छ । यसमा स्वास्थ्य १० जनाले, कानून १६ जनाले तथा इन्जिनियरिंग ८ जनाले अध्ययन गरेको पाइएको छ ।

वैवाहिक अवस्था

मोरडको रत्नामाई नगरपालिकामा बालविवाह हुने गरेको देखिन्दैन । सामान्यतया केटाको केही बढी उमेरमा र केटीको कम उमेरमा विवाह हुने गरेको पाइए पनि बालविवाह गर्ने परिपाटी भने हटेर गएको पाइएको छ । यसलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. २४

१० वा १० वर्ष भन्दा माथिका जनसंख्याको औषत विवाह हुदाको उमेर

सि. नं.	लिह	विवाह हुदाको औषत उमेर
१	पुरुष	२२.००
२	महिला	१७.९७

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकामा जनगणना भएको साल विवाह हुने पुरुष र महिलामा उमेर पुगेपछि मात्र विवाह भएको पाइएको छ । यसको मतलब यहाँ बाल विवाहको समस्या देखिएको छैन । तर पनि महिलाको केही कम उमेरमा तथा पुरुषको केही बढी उमेरमा विवाह हुने गरेको पाइएको छ । यहाँका पुरुषहरूमा औषतमा २२ वर्षको उमेरमा तथा महिलामा १७.९७ वर्षको उमेरमा विवाह हुने गरेको पाइएको छ ।

हाल आएर बालविवाह हटेर गएको भए पनि विगतमा भने लामो समयसम्म यस यस गाउँपालिकामा बालविवाहले पनि मान्यता पाएको थियो । तसर्थ यस नगरपालिकामा १८ वर्षभन्दा कम उमेरमा विवाह भएका जोडीहरू पनि पाइएका छन् । यता विघ्वा, विदुर र सम्बन्ध विच्छेद

भएका घटना पनि यस गाउँ पालिकामा पाइएका छन् । यस नगरपालिकाको जनसंख्याको विवाहसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. २५

१० वा १० वर्ष भन्दा माथिका जनसंख्याको वैवाहिक अवस्था

सि.नं.	वैवाहिक अवस्था	लिङ्ग		जम्मा
		पुरुष	महिला	
१	अविवाहित	७३६४	६५३१	१४२९५
२	विवाहित	१११८९	१४९९९	२६१०८
३	बहुविवाह	३७९	६९	४४८
४	पुनर्विवाह	६८८	२१४	९०२
५	विव्युर विव्युवा	३१४	१४३४	१७४८
६	सम्बन्ध विच्छेद	१८	२०	३८
७	छुटाछुटै बसेको	३९	११३	१५२
	जम्मा	२०३९९	२३३००	४३६९९

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकामा अविवाहिताको संख्या १४२९५ जना रहेको छ । यसैगरी विवाह भएका, बहुविवाह गर्ने तथा पुनर्विवाह गर्ने पनि पाइएका छन् । यता पुनरविवाह गर्ने र सम्बन्ध विच्छेद गर्ने पनि यस नगरपालिकामा प्रशस्तै पाइएका छन् । यस नगरपालिकामा सम्बन्ध विच्छेद गर्नेको संख्या ३८ जना रहेको छ । यता १५२ जना भने छुटाछुटै बसेका छन् । यस नगरपालिकाको उमेर समूह अनुसार वैवाहिक अवस्था निम्नानुसारको छ ।

तालिका नं. २५

उमेर समूह अनुसार वैवाहिक स्थितिको विवरण (१० वर्ष वा सो भन्दामाथि)

सि.नं.	विवरण (१८ वर्षसम्म)	लिङ्ग		जम्मा
		पुरुष	महिला	
१	विवाहित	८४	४५१	५३५

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरडको रतुवामाई नगरपालिकाका १८ वर्षभन्दा कम उमेरका विवाह भएका मानिसहरूको संख्या ५३५ जना रहेको छ । यसमा सबैभन्दा ज्यादा संख्यामा विवाह भएका महिला ४५१ ज्ञा र पुरुष ८४ जना छन् । यसैरी महिलाहरूको ज्यादा उमेर नपुगी विवाह गर्ने परिपाटी रहेको पाइन्छ ।

तालिका नं. २६

उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसार औषत विवाह हुँदा को वर्ष विवरण (१० वर्षभन्दा माथि)

सि.नं.	उमेर समूह वर्ष	लिङ्ग	
		पुरुषको (वर्ष)	महिलाको (वर्ष)
१	१० देखि १४	९.३१	११.४८
२	१५ देखि १९	१७.२०	१६.५६
३	२० देखि २४	२०.००	१८.३४
४	२५ देखि २९	२१.८०	१८.९४
५	३० देखि ३४	२३.२५	१९.०३
६	३५ देखि ३९	२३.०४	१८.७५
७	४० देखि ४४	२२.४५	१८.७१
८	४५ देखि ४९	२२.४०	१७.९६
९	५० देखि ५४	२१.९३	१७.६१
१०	५५ देखि ५९	२१.८८	१७.४९
११	६० देखि ६४	२१.८९	१६.४१
१२	६५ देखि ६९	२१.२९	१६.०८
१३	७० वर्ष भन्दा माथि	२०.२६	१४.६३

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरडको रत्नामाई नगरपालिकाका विभिन्न उमेर समूहमा विवाह भएका परिवारहरू बसोबास गरेका छन्। यसमा १० देखि १४ वर्षको उमेर वीचमा विवाह हुने पुरुषको संख्या ९.३१ र महिलाको संख्या भने ११.४८ प्रतिशत छ। यसैरी १५ देखि १९ वर्षका वीचमा विवाह हुने पुरुष १७.२० र १६.५६ प्रतिशत देखिन्छन्।

तालिका नं. २९

उमेर समूह अनुसार वैवाहिक स्थितिको विवरण (१० वर्ष वा सो भन्दामाथि)

उमेर समूह	विवाह नभएको	एक विवाह	बहुविवाह	पुनर्विवाह	विघुर / विधवा	पारपाचुके	छुट्टिएको	जम्मा
१०-१४	६५३१	४०	०	०	०	०	०	६५३१
१५-१९	४८९५	७०२	४	२	३	०	१	५६०७

उमेर समूह	विवाह नभएको	एक विवाह	बहुविवाह	पुनर्विवाह	विवृत / विधवा	पारपाचुके	छुटिएको	जम्मा
२०-२४	१८२५	२४४२	८	७	७	०	७	४२९६
२५-२९	६४८	३६९६	९	३८	१७	३	३	४४१४
३०-३४	१६२	३५७८	२३	५५	३१	४	१४	३८६७
३५-३९	८०	३२७५	२४	८१	५०	८	१८	३५३६
४०-४४	५१	२७६९	३८	८३	७४	६	२०	३०४१
४५-४९	३३	२३७९	५६	८५	८९	३	१३	२६५८
५०-५४	१९	२०३०	५८	१००	१३६	५	१८	२३६६
५५-५९	२१	१७६७	५१	११४	२१२	४	२४	२१९३
६०-६४	६	१३२८	५०	११०	२८३	१	१६	१७९४
६५-६९	१३	९५०	५१	८५	२३७	१	८	१३४५
७०+	११	११५२	७६	१४२	६०९	३	१०	२००३
जम्मा	१४२९५	२६१०८	४४८	९०२	१७४८	३८	१५२	४३६९

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार रतुवामाई नगरपालिकाका १० देखि १४ वर्षका एक विवाहमात्र हुने छन् भने १५ देखि २४ वर्ष वीचका पारपाचुके भएका पाइएका छैनन्। यता विवाह नभएका मानिसहरू पनि प्राय सबै उमेर समूहमा रहेका पाइन्छन्।

असक्तता

रतुवामाई नगरपालिकामा विभिन्न प्रकारका अशक्त मानिसहरूको संख्या १२२० जना रहेको छ। यसमा महिलाको संख्या ५४२ र पुरुषको संख्या ६७८ जना रहेको छ, जुन संख्या कुल जनसंख्याको तुलनामा निकै सानो संख्या मानिन्छ। यिनीहरूभित्र लुकेर रहेको प्रतिभा, अमता र शीपको उजागर गर्न सकेमा तिनीहरूले घरपरिवार र समाजकै लागि उदाहरणीय कार्य पनि गर्न सक्छन्। यस नगरपालिकाको अशक्ततासम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिएको छ।

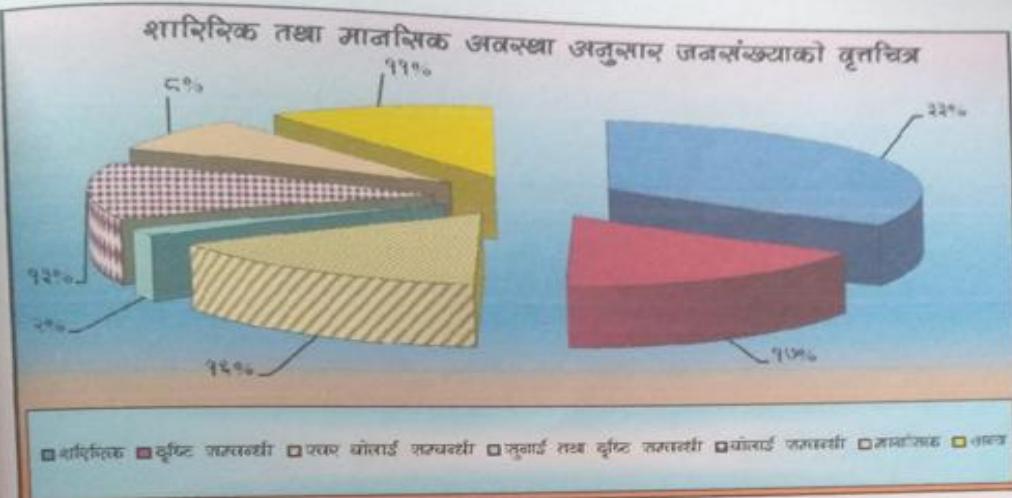
तालिका नं. ३०
शारीरिक तथा मानसिक असक्तताको विवरण

सि.नं.	शारीरिक तथा मानसिक अवस्था	पुरुष	महिला	जम्मा
१	शारीरिक	२२४	१८६	४१०
२	दृष्टि सम्बन्धी	१०८	९८	२०६
३	स्वर बोलाई सम्बन्धी	१२२	७२	१९४
४	सुनाई तथा दृष्टि सम्बन्धी	१०	११	२१
५	बोलाई सम्बन्धी	८५	७२	१५७
६	मानसिक	४९	४५	९४
७	अन्य	८०	५८	१३८
जम्मा		६७८	५४२	१२२०

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा यस नगरपालिकाको अशक्त मानिसहरूको विवरण देखाइएको छ, जसमा अम्मा १२२० जना मानिसहरू विभिन्न प्रकारले अशक्त अवस्थामा रहेका देखिन्छन्। यसमा पुरुष ६७८ जना र महिला ५४२ जना छन्। यस नगरपालिकाका अशक्ततामा पनि शारीरिक, मानसिक, दृष्टिसम्बन्धी, अवणसम्बन्धी र अन्य प्रकारका अशक्तता पर्दछन्। विशेष गरी यसमा शारीरिक अशक्ततासम्बन्धी विवरण तलको लेखाचित्रमा पनि दिइएको छ।

राज्यमान्डि नगरपालिकाको वस्तुयत विवरण, २०७४

यहाँको बालबालिकाको अशक्तताको विवरण हेठां के लेखिन्छ भने यस नगरपालिकामा सबैभन्दा ज्यादा अशक्त शारीरिक अशक्त छन्। तिनीहरूको संख्या ४१० जना रहेको छ। यसैगरी सबैभन्दा कम अशक्त बालबालिका भने सुनाई तथा दृष्टिसम्बन्धी छन्। तिनीहरूको संख्या २१ जना रहेको छ। यता मानसिक अशक्तता भएका मानिसहरूको संख्या भने पुरुष ४९ र महिला ४५ जना छन्।

खण्ड दुई

घरायसी तथा पारिवारिक विवरण

घरको स्वामित्व र किसिम

मोरडको रतुवामाई नगरपालिकाको घरको स्वामित्व विश्लेषण गर्दा के देखिन्छ भने यस नगरपालिकामा आफूनै घरभएका, भाडाका घर, संस्थाका घर र अन्य प्रकारका घर गरी जम्मा चार प्रकारका स्वामित्वमा रहेका घरहरू देखिन्छन्। यस नगरपालिकामा सबैभन्दा ज्यादा घर आफूनै स्वामित्वका छन्। तिनीहरूको संख्या ११९१४ छ। यसलाई तलको तालिकामा पनि दिइएको छ।

तालिका नं. १

वडा नं. अनुसार घरको स्वामित्व अनुसार घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	घरको स्वामित्व				जम्मा
	आफूनै	भाडामा	संस्थागत	अन्य	
१	९३०	१६	०	२	९४८
२	११३६	४	८	२२	११७०
३	११३४	०	१	०	११३५
४	१४१४	१५	०	६	१४३५
५	१६२५	१२	२	२४	१६६३
६	१२३०	६६	०	१७	१३५३
७	११६०	३२	१	१३	१२०६
८	११९४	५०	१	४०	१२६५
९	१०५०	४५	५	४५	११४५
१०	१००९	८१	१	५९	११४२
जम्मा	११९१४	३२१	१९	२२८	१२४८२

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका घरहरू निजी, भाडाका, संस्थागत र अन्य गरी जम्मा चार प्रकारका छन्। यिनमा निजी घर परिवारको संख्या सबैभन्दा धेरै ११९१४ वटा छ भने सबैभन्दा कम घर संस्थागत १९ परिवारका छन्। यता भाडामा रहेका घरको संख्या भने ३२१ छन्। यस नगरपालिकाका २२८ वटा घरचाहिँ अन्य वर्गका छन्। यस नगरपालिकाका वडा नं. १, ४ र ६ र वडामा संस्थागत घरहरू छैनन्। अन्य प्रकारका घरहरू अन्य सबै वडामा भए पाइन वडा नं. ३ मा भने छैनन्।

तालिका नं. २
बडा नं. अनुसार घरहरूको जगको किसिम

बडा नं.	घरको जगको किसिम					जम्मा
	माटो तथा ढुंगा इटा	सिमेन्ट र ढुंगा इटा	सिमेन्ट पिलर	काठको खम्बा	अन्य	
१	१५	३३	१६	२७७	५३३	१४८
२	११	५१	३३	७७१	३०४	११३०
३	५	३३	१९	६७४	४०४	११३५
४	१७	६५	६२	८७७	४१४	१४३५
५	७	१०५	४३	११७५	३३३	१६६३
६	८	१९३	५०	१०७४	२८	१३५३
७	१०४	१०१	३९	७४०	२२२	१२०६
८	३६	७९	९८	१००७	६५	१२८५
९	१५	९६	६६	८६१	१०७	११४५
१०	१	९४	३६	९४५	६६	११४२
जम्मा	२१९	८५०	५४२	८३९५	२४७६	१२४८२

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका घरका जग विविध प्रकारले बनेका छन्। यिनमा सबैभन्दा धेरै काठको खम्बा भएका घर छन्, जसको संख्या ८३९५ वटा छन्। यसैगरी सिमेन्टको पिलर भएका घरको संख्या ५४२ छ। यहाँका २१९ वटा घरका जग भने ढुंगा, इटा र माटोले बनेका छन्।

रतुवामाई नगरपालिकाका घरहरूको पर्खालिको किसिमलाई पनि वर्णिकरण गरिएको छ। यहाँ सबैभन्दा ज्यादा घरहरू बाँसको टाटीले पर्खाल लगाइएका छन्। यस नगरपालिकामा यस्ता घरहरूको संख्या ९५६० वटा छ। यता काठको घेराबेरा भएका घरको संख्या भने १३२९ वटा रहेको देखिन्छ। सिमेन्ट, ढुंगा र इटाको पर्खाल भएका घरको संख्याचाहिं यस नगरपालिकामा ११४४ छ। यसलाई तलको तालिकामा पनि देखाइएको छ।

तालिका नं. ३

बडा नं. अनुसार घरहरूको बाहिरी गाडीको किसिम

बडा नं.	घरको बाहिरी गाडीको किसिम					जम्मा
	माटो र हुगा इटा	सिमेन्ट र हुगा इटा	काठ	बाँस	अन्य	
१	१३	६८	१५	८४०	१२	९४८
२	२	५३	३७	१०६२	१६	११३०
३	९	४४	१२	१०५८	१२	११३५
४	२०	८३	२०	१३०१	११	१४३५
५	२८	१२६	५७	१४३९	१३	१६६३
६	१४	२४४	२२९	८६६	०	१३५३
७	८०	१४७	१०५	८५५	१९	१२०६
८	१८	१४३	३४०	७७२	१२	१२८५
९	६	१२२	१६०	७८१	७६	११४५
१०	७	११४	३५४	५८६	८१	११४८
जम्मा	१९३	११४४	१३२९	९५६०	२५२	१२४८२

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार यस नगरपालिकाका घरका पर्खाल या गारो विविध प्रकारले बनेका छन्। यिनमा सबैभन्दा थोरै बाँसको टाटीबाट पर्खाल बनेका घरहरू १४३९ बटा बडा नं. ५ मा छन्। यसैगरी बाँसको धेरावेरा भएका सबैभन्दा कम घरहरूको संख्या भने बडा नं. १० मा ५८६ बटा घरहरू छन्। माटो, इटा र हुगाको पर्खाल भएका सबैभन्दा थोरै घर बडा नं. २ मा २ बटा तथा सबैभन्दा थोरै भने बडा नं. ५ मा २८ बटा घरहरू छन्। यस नगरपालिकामा अन्य प्रकारका पर्खाल भएका घरको संख्या भन २५२ बटा छ। यता इटा र सिमेन्टका पर्खाल भएका घरको संख्या ११४४ बटा छन्।

घरको छाना

घरको छानाले घरको तथा त्यहाँ बस्ने परिवारको अवस्था दर्शाउने गर्दछ। तसर्थ मोरडको रत्नामाईको घरको छानाको प्रकार पनि विश्लेषण गरिएको छ। यस नगरपालिकाको घरको छानाको प्रकारलाई तल्लको तालिकामा पनि देखाइएको छ।

तालिका नं. ४

बडा नं. अनुसारको घरको छानाको किसिम ।

बडा नं.	घरको छानाको किसिम				जम्मा
	पराल तथा खर	जस्तापाता	हलान	अन्य	
१	३०८	६१४	१३	१३	९४८
२	१६५	९८४	१५	६	११३०
३	३५४	७६३	५	१३	११३५
४	३३२	१०६५	२०	१८	१४३५
५	६१८	१००५	१४	२६	१६६३
६	२५४	१०२७	६१	११	१३५३
७	३३९	८२७	२६	१४	१२०६
८	३१४	९९५	३८	१८	१२८५
९	३८३	७३३	३५	१४	११४५
१०	२१२	८८१	२६	२३	११४२
जम्मा	३२५९	८८१४	२५३	१५६	१२४८२

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका घरको छानो विविध प्रकारले बनेका छन् । यिनमा सबैभन्दा धेरै जस्तापाताबाट छानो बनेका घरहरू दद९४ वटा छन् । जस्तापाताका छाना भएका सबैभन्दा धेरै घर बडा नं. ४ मा १०६५ वटा छन् । यसैगरी जस्ता पाताको छाना भएका सबैभन्दा कम भने बडा नं. १ मा ६१४ वटा घरहरू छन् । पराल र खरको छाना भएका सबैभन्दा धेरै घर बडा नं. ५ मा ६१८ वटा तथा सबैभन्दा कम भने बडा नं. २ मा १६५ वटा घरहरू छन् । यस नगरपालिकामा छत हलान भएका घरको संख्या भने २५३ वटा छ । यता अन्य प्रकारका छाना भएका घरको संख्या १५६ छ ।

साधन र सुविधाको प्रयोग

आधुनिक युगमा यातायात र सचारको द्रुत गतिमा विकास भएर गएको छ । तसर्थ मानिसहरूले दिनहुँजसो नयाँनयाँ प्रकारका साधनको प्रयोग गर्ने गरेका छन् । मानिसहरूले ज्यादा उपयोग गर्ने साधन र सुविधामा सचार, यातायात र मनोरन्जनका साधन प्रमुख छन् । मोरडको रत्नामाई नगरपालिकाका मानिसहरूको साधन र सुविधाको प्रयोगको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ५

विभिन्न साधान सुविधा उपयोग गर्ने घर परिवारको विवरण

सि.नं.	सुविधाको साधान	भएको घरपरिवार संख्या	नभएको घरपरिवार संख्या	जम्मा
१	रेडियो	३९९९	८५६३	१२४८२
२	टेलिभिजन	५७९६	६६६६	१२४८२
३	केबल टिभि	१९२	१२२९०	१२४८२
४	कम्प्यूटर	१३८	७९९७	१२४८२
५	इन्टरनेट	३७	१२४४५	१२४८२
६	टेलिफोन	२५०	१२२३२	१२४८२
७	मोबाइल	७५५५	४९२७	१२४८२
८	मोटर	८३	१२३९९	१२४८२
९	मोटरसाइकल	८३४	११६४८	१२४८२
१०	साइकल	९६११	२८७	१२४८२
११	फ्रिज	१९२	१२२९०	१२४८२

ओत: जनगणना प्रतिवेदन, २०८८।

माथिको तालिकामा देखिएँ अनुसार मोरडको रत्नामाई नगरपालिकाको १२४८२ घरपरिवार मध्ये सैमन्दा ज्यादा परिवारमा भएको साधन साइकल हो । यस नगरपालिकाका जम्मा ९६११ घरपरिवारमा साइकल रहेको देखिन्छ । यसैगरी रेडियो रास्ते परिवारको सुविधा यसमन्दा केही कम रहेको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा रेडियो रास्ते परिवारको संख्या ३९९९ परिवार रहेको छ । अन्य सुविधाका साधनहरूमा फ्रिज १९२ परिवारले प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने कम्प्यूटर १३८ परिवारले प्रयोग गरेको देखिन्छ । यता टिभी, मोटरसाइकल र मोटर प्रयोग गर्ने मानिसहरूको बसोबास पनि यस नगरपालिकामा रहेको छ ।

सानेपानी

स्वच्छ खोनपानी खान पाउनु पर्ने अधिकार सबै नागरिकको हो । नेपालको पहाडी भागमा धारा तथा कुआ र खोलाको तथा तराईको अधिकांश भागमा भने ट्युबेलको पानी प्रयोगमा ल्याईएको पाइन्छ । खोला र ट्युबेलको पानी किति मात्रमा स्वास्थ्यकर छ छैन भन्ने कुराको मापन सबै ठाउँमा हुन सकेको पाइदैन । तापानि मानिसहरू अन्य विकल्प नभएर यस्तो पानी खान बाध्य हुने गर्दछन् । मोरडको रत्नामाई नगरपालिकामा हालसम्म पनि १२१८८ घर परिवारले ट्युबेलको पानी प्रयोग गर्ने गरेका छन् । यस नगरपालिकाका २९७४६१ घरपरिवारले धाराको पानी सानेपानीका रूपमा प्रयोग गर्ने गरेका छन् । यसलाई तलको तालिकामा पनि प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६

पिउने पानिको मुख्य श्रोत अनुसार घरपरिवार संख्या

वडा नं.	पिउने पानीको स्रोत				जम्मा
	धारा	टुवेल कल	कुवा तथा इनार	अन्य	
१	२	८४१	५	१००	९४८
२	१	११५७	१०	२	११७०
३	११	११०७	७	१०	११३५
४	२	१४२४	३	६	१४३५
५	८	१६२०	५	३०	१६६३
६	१४	१३२९	०	१०	१३५३
७	९	११९२	३	२	१२०६
८	५	१२७६	०	४	१२८५
९	४	११३२	०	९	११४५
१०	५	१११०	०	२७	११४२
जम्मा	६१	१२१८८	३३	२००	१२४८२

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका धेरै घरपरिवार खानेपानीको लागि ट्युवेलको पानी प्रयोग गर्ने गरेका छन्। यस्तो पानी केकति शुद्ध र सफा छ भन्ने कुराको जाँच भने धेरै घरमा भएको पाइएको छैन। यस नगरपालिकाको ट्युवेलको पानी १२१८८ र कुवा तथा इनारको पानी भने ३४२ ३३ घरपरिवारले खाने गरेका छन्।

इन्धनको स्रोत

रत्नवामाई नगरपालिकाका मानिसहरूले विभिन्न प्रकारका इन्धनका स्रोतलाई खाना पकाउने काममा प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ। यहाँका खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धनहरूमा मुख्य रूपमा दाउरा, न्याँस, मट्टितेल, गुइँठा र गोबरग्याँस पर्दछन्। अहिले पनि यहाँका ५०५९ घरपरिवारले खाना पकाउनको लागि दाउरालाई नै प्रयोगमा ल्याएको पाइन्छ। यस नगरपालिकामा बनजंगल त्यति धेरै नरहेको हुनाले खेतवारीमा दाउराका श्रोतका रूपमा विरुद्धाहरू लगाएर तथा दाउरा खरिद गरेर पनि केही मानिसले खाना पकाउने इन्धनका रूपमा दाउरानै प्रयोग गर्ने गर्दछन्। यससम्बन्धी थप विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ७

खाना पकाउने इन्धनको मुख्य श्रोत अनुसार घरपरिवार संख्या

बडा नं.	खाना पकाउने इन्धनको मुख्य श्रोत							जम्मा
	दाउरा	मटीतेल	गुइठा	ग्यास	गोबरग्यास	अन्य		
१	५७	१४	१०	८७३	२६	२८	९४८	
२	६४	८	०	१०९२	१	५	११७०	
३	५४	११	२	१०५९	२	७	११३५	
४	२७५	९	१७	११२२	८	४	१४३५	
५	४६२	२२	१००	९४४	१३१	४	१६६३	
६	१०२८	२२	१३१	३७	१३५	०	१३५३	
७	५९४	६	५२	४६१	५९	३४	१२०६	
८	१०५९	९	८५	५९	७१	२	१२८५	
९	६८७	५	९३	१५९	२००	१	११४५	
१०	७७९	३	१४८	२१	१८७	४	११४२	
जम्मा	५०५९	१०९	६३८	५७६७	८२०	८९	१२४८२	

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका जम्मा १२४८२ घरपरिवारमध्ये ५०५९ घरपरिवारले दाउरामा नै खाना पकाउने गरेको देखिन्छ। खाना तयारीको लागि इन्धनको परम्परागत स्रोत उपयोग गर्ने घरपरिवार संख्या अझ पनि निकै ठूलो छ। यस नगरपालिकामा एलपी ग्यास प्रयोग गर्ने घरपरिवार ४७६७ छन् भने गोबरग्यास ८२० परिवारले प्रयोग गर्दछन्। यस नगरपालिकामा अन्य प्रकारका इन्धनका स्रोतको प्रयोगबाट खाना बनाउने कार्य गर्ने घरपरिवार संख्या ८९ रहेको छ।

इन्धनमा खाना पकाउने दाउरा, ग्यास र मटीतेलदेखि गाडी चलाउने डिजेल र पेट्रोलसम्म पनि पर्दछन्। रतुवामाई नगरपालिकाका मानिसहरूले बाल्ने बत्तिका साथमा खाना पकाउने विभिन्न प्रकारका श्रोतहरूको प्रयोग गर्ने गरेका छन्। विशेषगरी बाल्ने बत्तिका रूपमा पनि विभिन्न प्रकारका श्रोतहरूको प्रयोग गर्ने गरेका छन्। यस नगरपालिकाको बत्तिको मुख्य स्रोतको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ६
बत्तिको मुख्य श्रोत अनुसार घरपरिवार संख्या

बडा नं.	बत्ति श्रोत				जम्मा
	विजुली	मट्टीतेल	सोलर	अन्य	
१	३४७	५८६	१०	५	९४८
२	६४४	५१८	७	१	११७०
३	५०५	६०५	१२	१३	११३५
४	७७२	६४४	१४	५	१४३५
५	१०२८	६१०	१६	१	१६६३
६	११८२	१६३	२	६	१३५३
७	८२८	३६९	५	४	१२०६
८	१११६	१६५	२	२	१२८५
९	१०२९	११५	०	१	११४५
१०	१०३४	१०९	०	७	११४२
जम्मा	८४८५	३८७६	६८	५३	१२४८२

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका अधिकांश घरपरिवारले विजुलीलाई बत्तिको मुख्य स्रोत बनाएका छन्। यहाँका १२४८२ घरपरिवार मध्येका ८४८५ घरपरिवारले विजुलीलाई बत्तिको स्रोतका रूपमा लिएको देखिन्छ। यसैगरी ३८७६ परिवारले मट्टीतेल र ६८ परिवारले भने सोलरलाई विजुली या बत्तीको मुख्य स्रोतका रूपमा प्रयोग गरेको पाइएको छ। यता ५३ परिवारले भने अन्य स्रोतलाई नै बत्तिका रूपमा प्रयोग गरेको पाइन्छ।

शौचालयको व्यवस्था

मोरडको रत्नामाई नगरपालिकाका केही बडाहरू हालसम्ममा खुला दिसामुक्त घोषणा गरिएका छन् भने अन्य कठिपय बडामा हालसम्म पनि चर्पीको व्यवस्था नभएका घरहरूको संख्या निकै धेरै छ। यस नगरपालिकाका विभिन्न बडामा शौचालय निर्माण गर्ने कार्य पनि निरन्तर रूपमा चल्दै गएको छ। यस नगरपालिकाको शौचालयको अवस्थालाई तलको तालिकामा पनि देखाइएको छ।

तालिका नं. ९
बडा नं. अनुसार शौचालयको व्यवस्था अनुसार घरपरिवार संख्या

बडा नं.	शौचालयको सुविधा			जम्मा
	विकसित चर्पी	साधारण चर्पी	शौचालय नभएको	
१	३९	३६	३९३	९४८
२	२८	२३	१११९	११३०
३	५४	२५	१०५६	११३५
४	१५५	८२	११९८	१४३५
५	३१४	२४८	११०१	१६६३
६	५८७	६३०	१३६	१३५३
७	४४०	२०९	५५७	१२०६
८	४१४	६२०	२५१	१२८५
९	२८५	५९०	२७०	११४५
१०	५१५	४३३	१९४	११४२
जम्मा	२८७१	२९३६	६६३५	१२४८२

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

मधिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका २८७१ घरपरिवारमा विकसित चर्पी बनेका छन्। यहाँका २९३६ घरपरिवारमा समान्य चर्पी छन् भने ६६३५ घरमा चर्पीनै छैनन्। तर आज आएर कतिपय वार्डहरू भने खुल्ला दिसामुक्त पनि भई सकेका छन्। यो तथ्यांक २०६८ सालको भएकाले यहाँको चर्पी नभएको घरपरिवारको संख्या निकै घटेको छ।

महिलाका नाममा घर जग्गा

महिला अधिकारको सबालमा महिलाका नाममा घर र जमिन रहेको छ भने तिनको अधिकार पनि सुरक्षित रहेको मान्न सकिन्दछ। यस नगरपालिकाका केही मानिसहरूले महिलाका नाममा पनि घर र जग्गा राखेको देखिन्दछ भने धेरै परिवारले अहिले पनि महिलाका नाममा घरजग्गा राखेका छैनन्। यसलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं. १०
महिलाको नाममा घर जग्गा भएको घरपरिवार विवरण

खाता नं.	घर जग्गा	जग्गा	जग्गा नभएको	उल्लेख नभएको	जग्गा
१	२२	१५१	७९४	३	१४६
२	२८	१८२	९८७	१	११७०
३	३२	२३३	८९१	११	११३५
४	१३६	२८३	११४९	३	१४३५
५	२७४	४२४	१२३४	५	१६६३
६	२१३	५२२	८३०	१	१३५३
७	२२८	४१०	७९२	४	१२०६
८	३१०	४९८	७८६	१	१२८५
९	२६८	४३६	७०९	०	११४५
१०	१९४	३८१	७६०	१	११४२
जम्मा	१७०७	३५२०	८९३२	३०	१२४८२

नोट: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका १७०७ घरपरिवारमा महिलाका नाममा घरजग्गा राखिएको देखिन्छ। यता ३५२० परिवारले भने महिलाका नाममा जमिनमात्र नाममा घरजग्गा राखिएको देखिन्छ। यता ८९३२ परिवार संस्था भने ८९३२ परिवार भने तालिका छौरा। यसैगरी महिलाका नाममा जग्गाजमिन नराङ्गे परिवार संस्था भने ८९३२ परिवार भने तालिका छौरा।

खण्ड तीन

विविध विवरणहरू

मोरडको रतुवामाई नगरपालिका जिल्लाको दक्षिणपूर्वी भागमा अवस्थित छ। नगरपालिकाको खाचान्न र नगदे बालीनाली उत्पादनका लागि यहाँको जमिन उर्वर र उपयुक्त छ। यहाँ खाचान्नका साथमा सागसब्जी र दलहन जस्ता नगदे बाली पनि उत्पादन हुने गरेका छन्। तसर्थ कृषिका लागि अपाङ्गता परिचयपत्र लिएका बालबालिकाको विवरण

क्र. स.	विवरण	संख्या		
		बालिका	बालक	जम्मा
१	पूर्ण अशब्द अपाङ्गता (रातो रङ्गको)	६५	६७	१३२
२	अलि अशब्द अपाङ्गता परिचयपत्र (भिलो रङ्गको)	७२	६७	१३९
३	मध्यम अशब्द अपाङ्गता पहेलो रङ्गको)	०	०	०
४	सामान्य अशब्द अपाङ्गता सेतो रङ्गको)	०	०	०
जम्मा		१३७	१३४	२७१

ओत: नगरपालिका कार्यालय।

खाचान्न आत्मनिर्भरताको अवस्था

क्रस	आचान्न उपलब्धताका आधारमा परिवार संख्या	प्रतिशत	कैफियत
१	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने परिवार	१०	
२	४ देखि ६ महिना खानपुग्ने परिवार	३०	
३	७ देखि ९ महिना खानपुग्ने परिवार	१०	
४	१० देखि १२ महिना खानपुग्ने परिवार	४०	
५	आफ्नो उत्पादनबाट खान पुग्ने बेचविष्टन गर्ने परिवार	१०	

ओत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई।

परिवारको स्वाभित्वमा रहेको जम्मा जमिनसम्बन्धी विवरण

सि. नं.	स्वाभित्व	जम्मा घरधुरी	प्रतिशत
	पहाड (रोपनी)	तराई(कट्ठा)	
१	२ रोपनी भन्दा कम	प्रकट्ठा भन्दा कम	३१२८

२	२ देखि ५ रोपनी सम्म	६ देखि १० कढास सम्म	२४५६	२० प्रतिशत
३	६ देखि १० रोपनी सम्म	११ देखि २० कढास सम्म	१८३८	१५ प्रतिशत
४	११ देखि २० रोपनी सम्म	२१ देखि ३० कढास सम्म	१८३८	१५ प्रतिशत
५	२० रोपनी भन्दा माथि	३१ कढास भन्दा माथि	१८३८	१५ प्रतिशत
६	जाग्गा नै नभएको	जाग्गा नै नभएको	१२२४	१० प्रतिशत
७	याहा नभएको	याहा नभएको		
जम्मा			१२४८२	१००

श्रोत: रतुवामाई नगरपालिका कार्यालय ।

आर्थिक वर्ष २०७२/०७३ को पञ्जिकरणको विवरण

क्र.सं.	विवरण	२०७४ को अनुमानित जनसंख्या	जम्मा दर्ता संख्या	महिला	पुरुष
१.	जन्म दर्ता		२९४५	११४५	१०००
१.१	५ वर्ष सम्मका		१४४४	७५६	६८८
१.२	५ वर्षदेखि १० वर्ष सम्मका बालबालिका		२३५	१४४	९९
१.३	१० वर्ष माथिका मानिस		४६६	२४५	२२१
२	मृत्यु दर्ता	४०	१८	१८	२२
३	सम्बन्ध विच्छेद		२०	१२	८
४	बसाइसराई		१५०		
५	विवाह दर्ता	१५०			
५.१	१० वर्ष भन्दा कम उमेर				
५.२	१० वर्ष भन्दा माथि		४६५०	२३२०	२०३०
जम्मा					

श्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई ।

आधिक वर्ष २०७२/७३ को नागरिकता तथा अन्य सिफारिस

क्रम	विवरण	सिफारिस संख्या
१	नागरिकता सिफारिस	२८६७
२	नाला प्रभाणि	४५८
३	अन्य सिफारिस	७३४५
४	नक्सा पास	४५

श्रोत: नगरपालिका कार्यालय।

सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने विवरण

जेठ नागरिक			दलित जेठ नागरिक			एकल महिला	पूर्ण अपाङ्ग			आशिक अपाङ्ग			कूल
म	पु	ज	म	पु	ज	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	
१२७३	११४४	२४२१	९८	९५	१६३	५११	६५	६७	१३६	७२	६७	१३९	३४००

श्रोत: जिल्ला समन्वय समिति, मोरङ्ग।

शैक्षिक संस्था विवरण

विवरण	सरकारी	सामुदायिक	नीजि विद्यालय	कूल
प्राविदि	२६	४		३०
निमाविदि	२	२		४
माविदि	१२	६		१८
उमाविदि, क्याम्पस	५			५
बैद विद्यालय	०			०
मदरसा	०			०
अन्य	०			०

श्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, मोरङ्ग।

विश्वविद्यालय तथा कलेजहरू

क्रम	उमाविदि र कलेजको नाम	ठेगाना	सन्वालित कार्यक्रम र तह	विद्यार्थी संख्या
१	महेन्द्र उमाविदि	रत्नामाई १०	शिक्षा र मानविकी	
२	सरस्वती उमाविदि	रत्नामाई ८	शिक्षा र मानविकी	

यस नगरपालिकाभित्र विश्वविद्यालय र कलेजहरू छैनन्।

विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छात्रछात्राको विवरण, २०७३

क्रमा	सरकारी विद्यालय			नीजि विद्यालय			जम्मा
	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा	
१	७७	७८	१५५३	५९	५६	११५	१६६८
२	६१३	६२९	१२४२	५३	४६	९९	१३४७
३	५५६	६०१	११५७	४६	४८	९४	१२५१
४	४९७	५७१	१०६८	३९	३७	७६	११४४
५	४३०	४८८	८९१	४८	२४	७२	१६३
६	४५४	५०८	९६२	१८	३२	५०	१०१२
७	४३९	४८५	९२४	२९	२६	५५	१७९
८	४८३	५४१	१०२४	२९	१९	४८	१०७२
९	४५५	५४१	९९६	३१	२५	५६	१०५२
१०	३३४	४२४	७५८	२३	११	३४	७९२
११	४९०	६६४	११५४				११५४
१२	७५	८३	१५८				१५८

ओत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, मोरड ।

बाल विकास केन्द्रको विवरण

बढा नं.	बाल विकास केन्द्रको जम्मा संख्या	भर्ना भएका बालबालिका संख्या		जम्मा
		बालक	बालिका	
१	४ बटा			
२	५ बटा			
३	३ बटा			
४	३ बटा			
५	४ बटा			
६	४ बटा			
७	३ बटा			
८	३ बटा			
९	३ बटा			
१०	३ बटा			

ओत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई ।

विद्यालयमा शौचालयको विवरण

जन्ममा विद्यालय संख्या	शौचालयको किसिम संख्या	शिक्षक शिक्षिका	स्थानाल्पत्रका लागि भिन्नै	अपाङ्गका लागि	शौचालय नभएको	जन्ममा
५०	५४	२६	२२	०	०	

शोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, मोरङ।

तहगत शिक्षक विवरण

तह	स्वीकृत दरवन्दी कार्यरत						परियोजना	दाहत दरवन्दी	PCF मा	लालिम प्राप्त शिक्षक संख्या	कुल जन्ममा
	म.	पु.	जन्ममा	स्थायी	अस्थायी						
				म.	पु.	म.					
प्रा.वि			२१५					२६			२४९
नि.मा.वि.			५६					१५			३१
मा.वि			३६					१६			५२
जन्ममा			३०७					५७			३६४

शोत: जिल्ला पाइर्विचित्र मोरङ, २०७०।

विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरू

क्र.सं.	स्वास्थ्य सेवा	संख्या	बेड संख्या
१	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	०	
२	सरकारी अस्पताल	०	
३	प्रसुती गृह	०	
४	वाल अस्पताल	१	
५	आयुर्वेद अस्पताल	०	
६	प्राकृतिक चिकित्सा	४	
७	स्वास्थ्य चौकी	०	
८	उप-स्वास्थ्य चौकी	०	
९	प्राथमिक स्वास्थ्य स्थानार केन्द्र	०	
१०	निजि अस्पताल	०	

राजस्थान जनस्वास्थ्य कार्यालय, मोरछ, २०७८

११	फार्मेसी	३०	
१२	चिकित्सक संस्था	०	
१३	चिकित्सक अनुपात	०	
१४	विलगिक	०	
१५	बिंधु सेन्टर	०	
१६	पोलि विलगिक	०	
१७	स्वास्थ्य संस्थाना सुल्करी गराउने प्रतिशत	५.०%	
१८	दश स्वास्थ्यकर्मी बाट सुल्करी गराउने प्रतिशत	५.०%	
१९	सुडैगीवाट सुल्करी गराउने प्रतिशत	०	
२०	भिरोटी केन्द्र संस्था	१	
२१	महिला स्वयम सेविका संस्था	५५	
२२	टि.बी. उपचार केन्द्र	०	
२३	परिवार नियोजन का ५ विदी र ३ विदीको सेवा उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था संस्था	१	
२४	वि.ओ.सी. (आधारभूत)	०	
२५	सि.इ.ओ.सी. (अपरेसन सेवा) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	०	
२६	गम्भेती जाति पहिलो पटकको प्रतिशत	५.०%	
२७	गम्भेती जाति चौथो पटक सम्मको प्रतिशत	५.०%	
२८	सुल्करी परचात जाति गराउन आउने प्रतिशत	१५%	
२९	ओसत जायु.... वर्ष	०	
	महिला..... वर्ष	०	
	पुरुष..... वर्ष	०	

लोक विळा जनस्वास्थ्य कार्यालय, मोरछ।

बोर्डसेवाको विवरण

क्र. सं.	विवरण	आ.व २०७०।७१	आ.व २०७१।७२	आ.व २०७२।७३
१	वि. सि. जि.	५.०%	५.०%	५.०%
२	टि. पि. टि.	५.०%	५.०%	५.०%
३	हेपाटाइट्स वि	५.०%	५.०%	५.०%
४	दादुरा	५.०%	५.०%	५.०%
५	पोलियो ३	५.०%	५.०%	५.०%

५

टि. टि.

१०%

१०%

धोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, मोरङ ।

खोप सेवा छाड्ने बालबालिकाको अवस्था

क्र. सं.	विवरण	आ.व २०७०।७१	आ.व २०७१।७२	आ.व २०७२।७३
१	वि.सि.जि र दादुरा	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत
२	डि. पि. टि. , हेपाटाइटिस वि. एच. आइ. भि. १ र ३	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत
३	खोप नलगाएका बालबालिका	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत

धोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय मोरङ ।

विगत ३ वर्षको पोषणको अवस्था

क्र. सं.	विवरण	आ.व २०७०।७१	आ.व २०७१।७२	आ.व २०७२।७३
१	५ वर्ष भन्दा मुनिका बढ्दि अनुगमन पटक	१०%		
२	गर्भवती महिलाहरूका लागि आइरन चम्की वितरण	१०%	१०%	५२%
३	गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेका जुकाको औषधी (जना)	१०%	१०%	५२%
४	सुत्करी भएका महिलाका लागि भिटामिन ए वितरण	१०%	१०%	४०%
५	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका बच्चाहरूलाई खुवाएको भिटामिन ए	१०%	१०%	१००%
६	१ देखि ५ वर्ष सम्मका बच्चाहरूलाई खुवाएको जुकाको औषधी जना	१०%	१०%	१००%

धोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय मोरङ ।

कामदारका रूपमा बाहिर गएका बालबालिकाको विवरण

विहु	संख्या
बोलिका	२०
वलक	२५
जम्मा	४५

धोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई

श्रमिक बालबालिकाको प्रकार

सि.न	कामदारको विवरण	संख्या	कैफियत
१	घरेलू कामदार	३५	
२	होटल तथा रेस्टूरेण्ट	४०	
३	उच्चाग तथा व्यवसाय	४५	
४	अन्य	०	
जम्मा		११०	

ओत: नगरपालिका कार्यालय, रत्नामाई।

स्वास्थ्यसम्बन्धी सुचकांक

सूचक	राष्ट्रियस्तरमा	गा.पा. स्तरमा	फरक
शिशु मृत्युदर	२.७		
कृपोषणको अवस्था	०.३		
चर्चीमा पहुँच भएको जनसंख्या	८०		
ओपत स्वास्थ्य क्षमता सुचकांक			
जल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, मोरडु।			

बालबलबहरुको विवरण

सम्भायमा आधारित बालबलबहरु				विचालयमा आधारित बालबलबहरु			
स्तर	बालिका सदस्य	बालक सदस्य	जम्मा	कल्प संख्या	बालिका सदस्य	बालक सदस्य	जम्मा
४४				३८			

नोट: यस नगरपालिकामा बढा स्तरीय बालबलबहरु रहेका छन्। यस अधिका गाउँ विकास समितिहरुमा रहेका बालबलबहरु कायम रहेकाले तिनीहरुको संख्या निकै धेरै भएको हो। प्रत्येक विचालयमा पनि एउटा एउटा बालबलबहरु रहेका छन्।

जन्मदर्ता भएका बालबालिकाको संख्या

वा.व.	कूल जन्मदर्ता संख्या			कैफियत
	बालिका	बालक	जम्मा	
बालिको आ.व.	४८५	४५०	९३५	
बाल आ.व. (२०७३ वितावरीष वैतावरी)	११४५	१०००	२१४५	

ओत: नगरपालिका कार्यालय, रत्नामाई।

भ्रिता हिंसासम्बन्धी विवरण

सि. न	विवरण	संख्या	कैफियत
१	धरेलु हिंसाचाट पिछित	४३	
२	सौता रहेको	२७	
३	विचारितनमा परेको	०	
४	शीमानचाट पिछित / पिटिएका	११	
५	इन्द्रचाट पिछित	०	
६	सामाजिक कुरिती बगाईएका	११	
जम्मा		३०४	

ओत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई।

बातावतरण तथा सरसफाई

यस नगरपालिकामा सार्वजनिक सौचालय १ बटा छ। तर यहाँ फोहरपानी प्रसोधनशाला र ल्यान्डफिल्ड साइट छैनन्। यहाँ फोहरमैला उत्पादनको लेखाजोका छैन भने यसको व्यवस्थापन गर्ने कार्य पनि भएको पाइदैन।

फोहरमैला व्यवस्थापन

परिवारिक विवरण	नाइ वा स्कोलमा	सहकमा	फोहोर धुपार्ने ठाउँ	धरमा विन आउँछ	अफै कम्पाउण्डमा	कम्पोन्ट मल	धाहा छैन
परिवार संख्या	१२४६	११२३४					
पुलिशत	१०	१०					

ओत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई।

सेवा प्रवाह: यस नगरपालिकामा चारबटा एम्बुलेन्स छन्। अन्य प्रकारका दमकल र शब्दवाहन लगायतका सेवाहरू छैनन्। तर नगरप्रहरीको ज्ञान भने एउटा छ।

कृषिसेवा केन्द्र, उपकेन्द्र र कृषक समूह

क्र.न	गापा / नपाको नाम	भवनको प्रकृती बटा			बहा न.	कैफियत
		गोटा	कर्ची	पर्की		
१	कृषि सेवा उपकेन्द्र					आफूलो भवन छैन

पशुसेवा केन्द्र

क्र.सं.	गापा : नपाको नाम	भवनको प्रकृती बटा			बडा नं.	कैफियत
		गोटा	कच्ची	पक्की		
१	सौठा पशुसेवा उपकेन्द्र १					आफ्नो भवन छैन

ओत: नगरपालिका कायालिय, रतुवामाई ।

हुलाकसेवा केन्द्र

क्र.सं.	गापा : नपाको नाम	भवनको प्रकृती बटा			बडा नं.	कैफियत
		गोटा	कच्ची	पक्की		
१	अलिरिकत हुलाक इटहरा					भवन छैनन्
२	अलिरिकत हुलाक सिजुवा					
३	अलिरिकत हुलाक महादेवा					
४	अलिरिकत हुलाक, भुकिया					
५	अलिरिकत हुलाक, गोविन्दपुर					

नगरपालिकाका हालका भवनहरू

क्र.सं.	गापा : नपाको नाम	भवनको प्रकृती बटा			बडा नं.	कैफियत
		गोटा	कच्ची	पक्की		
१	सिजुवा			१	६ र ७	
२	महादेवा			१	३	
३	भुकिया			१	२ र ४	
४	गोविन्दपुर			१	१ र ५	
५	इटहरा			१	८, ९ र १०	

रतुवामाई नगरपालिकाका यी पाँचबटा भवनहरूमात्र गाउपालिकाका स्वामित्वमा छन् ।

बस पार्क र बस स्टेन्ड

क्र.सं.	गापा : नपाको नाम	स्थान बडा नं.	सेवकल (वर्ग किमि)		कैफियत
			सेवकल	(वर्ग किमि)	
१	गोविन्दपुर स्टेन्ड	५			
२	सिजुवा बस स्टेन्ड	७			
३	सौठा बस स्टेन्ड	६ र ७			
४	आम्बाढी बस स्टेन्ड	२			

५	महादेवा	३		
६	भुकिया	४		

धोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई।

यस नगरपालिकामा यस स्टेन्ड छन्। तर दूला बस पार्क भने छैनन्।

सिचाईको श्रोत

क्र.सं.	सिचाई श्रोतको नाम	नपा	बडा नं.	नपाको बडा नं.
१	अल्टाई सिचाई आयोजना	रतुवामाई	५ बाट ६	१० प्रतिशत
२	अन्य स्थीला र भूमिगत सिचाई	रतुवामाई	अन्य बडाहरू	५ प्रतिशत

तालतलैया र प्राकृतिक पोखरीको नाम

क्र.सं.	नाम	गापा	बडा नं.	गापा नपाको बडा नं.
१	सुनविं पोखरी	रतुवामाई	५	

यस नगरपालिकामा अन्य साना पोखरीहरू पनि रहेका छन्।

टाङ्को वस्तिबाट गाउँपालिकामा पुगिने अनुमानित समय

बडा नं.	रोडवाट गापा को केन्द्र पुग्नलाग्ने समय	सेवा प्राप्त गरी घर फर्किन लाग्ने समय
१	आधा घन्टा	१ घन्टा
२	२५ मिनट	५० मिनट
३	२५ मिनट	५० मिनट
४	२५ मिनट	५० मिनट
५	२५ मिनट	५० मिनट
६	२० मिनट	४० मिनट
७	केन्द्र ०	केन्द्र ०
८	२० मिनट	४० मिनट
९	२५ मिनट	५० मिनट
१०	३० मिनट	१ घन्टा

धोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई।

यस नगरपालिकाका विभिन्न बडामा ग्रामेल र कच्ची सडकहरू बनेको भए पनि यो नगरपालिकाको केही जमिन राजमार्गदेखि भित्रतिर पर्दछ। त्यस्ता स्थानबाट भने नगरपालिका थोक्का रोडमा पुग्न मानिसहरूले पैदलै हिँड्नु पर्दछ। नगरपालिकाका सबै भागमा सार्वजनिक यातायातका साधन नपुग्ने हुदा नीजि साधन नहुनेले बाटो बनेको ठाउँमा पनि पैदलै हिँड्नुपर्ने बाध्यता छ। नीजि साधन नहुने मानिसले सार्वजनिक यातायातका साधन चल्ने स्थान या राजमार्गसम्म पुग्न भन्नै एकघन्टा सम्म पनि पैदलै हिँड्नु पर्ने अवस्था देखिन्छ।

वैक तथा वित्तीय संस्था

राज्यकालीन नगरपालिकाओं का समूहत विवरण, २०३८

क्र. सं.	न पा को नाम	सहकारी संस्था	फाइनान्स	विकास वैक	वैक	कैफियत
१		सौठा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि		सप्ताकोशी विकास वैक, सौठा	शबाबैक, सिजुवा	
२		सुनगामा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि		मिलेरी वि.वै., दासाभिटा	कृषि विकास वैक, भूकिया	
३		सिजुवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
४		विरानमुनी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
५		विश्वनाथ बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
६		उन्नति महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
७		ध्रुवतारा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
८		सातमेडी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
९		दासाभिटा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१०		दुर्गाबास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
११		भूमिदेवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१२		नारी परिवर्तन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१३		नारी उदय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१४		टिमटिमे बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१५		इंटरा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				

वैक तथा वित्तीय संस्था

क्र.सं.	न. पा. को नाम	सहकारी संस्था	फाइनान्स	विकास वैक	वैक	वैमिक्यता
१		सौठा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि		सप्तकोशी विकास वैक, सौठा	राजावैक, सिंजुवा	
२		सुनगामा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि		भितेशी वि.वै., दामाभिद्टा	कृषि विकास वैक, भूकिंया	
३		सिंजुवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
४		विरानमूर्ती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
५		विश्वनाथ बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
६		उल्लाति महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
७		ध्रुवतारा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
८		सातमेही बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
९		दामाभिद्टा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१०		दुर्गाबास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
११		भूमिदेशी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१२		नारी पारिघरा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१३		नारी उदय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१४		टिमटिमे बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१५		इंटरा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				

१६	कन्वनंजधा बचत तथा आण सहकारी संस्था लि				
१७	बालिमकी बचत तथा आण सहकारी संस्था लि				
१८	भंप्ररतल बचत तथा आण सहकारी संस्था लि				
१९	नविन बचत तथा आण सहकारी संस्था लि				
२०	लोकपय बचत तथा आण सहकारी संस्था लि				
२१	गोविन्दपुर बचत तथा आण सहकारी संस्था लि				
२२	समानता सम्मुद्दि बहुउद्देशीय सहकारी संस्था				
२३	सहकारी संस्था लि, सौठा				
२४	नवविवेषी बहुमुखी सहकारी संस्था				
२५	गोविन्दपुर सहकारी संस्था लि.				
२६	अपेक्षा कृषि सहकारी संस्था लि				
२७	अपार कृषि सहकारी संस्था लि.				
२८	सम्मिलित वित्त उत्पादन कृषि सहकारी संस्था लि.				
२९	डोरिया कृषि सहकारी संस्था लि				
३०	विपन्न कृषि सहकारी संस्था लि.				
३१	श्री कलजा कृषि सहकारी संस्था लि				
३२	काढुपाडा कृषि सहकारी संस्था लि.				
३३	सर्वेश्वर कृषि यान्वीकरण सहकारी संस्था लि				
३४	टालिमदटा कृषि सहकारी संस्था लि.				
३५	मौलाघारी कृषि यान्वीकरण सहकारी संस्था लि. इटहरा				

रतुवामाई नगरपालिकाको बस्तुगत विवरण, २०७४

३६	कटन् कृषि सहकारी संस्था लि.				
३७	मनकामना दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.				

ओत: डिभिजन सहकारी कार्यालय मोरग र नेपाल राष्ट्र बैंक विराटनगर शाखा।

खुल्ता लेच

क्र.स.	गापा / नपा को नाम	मुख्य बजार	केन्द्रबाट दुरी	कैफियत
१	रतुवामाई नपा	पिडाली बजार	११ किमी	
२		डटहरा	१० किमी	
३		गोविन्दपुर	८ किमी	
४		शनिश्चरे	८ किमी	
५		शिजुवा	५०० मिटर	
६		विश्वनाथ कृषि बजार	८०० मिटर	
७		सोमवारे	१३ किमी	
८		भुर्किया बजार	६ किमी	

स्थानीय मानिस र बडा प्रतिनिधिसंगको छलफलबाट सूचना संकलन।

चलबचल सम्पत्ति - न.पा. कृषिपशु, स्वास्थ्य, हुलाक, रेन्जपोष्ट आदि कार्यालयहरू)

क्र.स.	अचल सम्पत्ति	इकाइ (वटा, विगाहा, रोपनी, कठाआदी)	स्वामित्वमा रहेको गा.पा/ नपा	कैफियत
१	भवन	१२ वटा		
२	जमनि	८ विगाहा		
३	गाडी	०		
४	मोटर साइकल	५		
५	अन्य मेशिन	प्रिन्टर र कम्प्युटर ८		
६	अन्य	३०	ल्यापटप २ वटा	

ओत: नगरपालिका कार्यालय।

घारिक स्थलको नाम

क्र.स.	मन्दिरहरूको नाम	मस्जीद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	शिव मन्दिर, रतुवामाई ३				

२	सत्यंग मन्दिर, रतुवामाई ३				
३	दुर्गा मन्दिर, रतुवामाई ३				
४	कृष्ण मन्दिर, रतुवामाई ३				
५	विश्वनाथ मन्दिर, रतुवामाई ७				
६	सत्यंग मन्दिर, रतुवामाई ७				
७	महाराज थान रतुवामाई ७				
८	दुर्गामन्दिर मन्दिर, रतुवामाई ५				
९	शिव मन्दिर, रतुवामाई ५				
१०	सुनवीरि महाराज थान रतुवामाई ५				
११	गोपेश्वर मन्दिर, रतुवामाई १०				
१२	रामजानकी मन्दिर, रतुवामाई ९				
१३	सर्वेश्वर मन्दिर, रतुवामाई ८				
१४	राधाकृष्ण मन्दिर, रतुवामाई ८ र ९ मा २ बटा				
१५	त्रिपुरेश्वर मन्दिर, रतुवामाई ९				
१६	सत्येश्वर शिव मन्दिर, रतुवामाई १०				
१७	ओम्कारेश्वर मन्दिर, रतुवामाई				

इस नगरपालिकामा अन्य संसाना थाएँ मन्दिरहरू छन्, जसको लेखाजोखा गर्ने असम्भव छ।

सडक सञ्चालको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	सडकको वर्गीकरण	लम्बाई कि.मि.	सडकको औसत चौडाई फि	सडकले सेवा पुरोका वडा
१ राजमार्ग	.		
२	सहायक राजमार्ग	२३	६ मिटर	२,५,६,८,९ र १०
३	पक्की तथा कालोपत्रे	२	४ मिटर	२ र १
४	ग्रामेल सडक	१०५	४ मिटर	सर्वे वडाहरू
५	कच्ची सडक/मौसमी सडक	१२० किमी	अलगअलग	सर्वे वडामा
६	मुल वाटो (Trail)	०		
७	इटा विच्छाइएको वाटो	०		
८	दुङ्गा छापेको वाटो	०		
९	मिठी तथा सुडकिला	०		

लोक: रतुवामाई नगरपालिका।

निर्माणाधीन गाउँस्तरीय सडकहरू

सडकको क्रिसम	लम्बाई कि.मि.	सडकको चौडाइ मी.	सडक पुरोको वडा	लाभान्वित जनसंख्या
कालो पत्रे				
यामेल	७	६ मि	२ र ४	१५०००
कञ्ची तथा धुले	३५	६ मि	विभिन्न वडाहरू	२२०००
जम्मा	४२			३५०००

बोत: रतुवामाई नगरपालिका ।

रुट परमिट लिएर चलेका सवारी साधन

बस चल्ने बुरुक स्थान	बस पुर्ने अन्तरम स्थान	दैनिक सञ्चालन हुने सवारी साधन संख्या	बस स्टप संख्या (यात्रु चढाउने ओराल्ने स्थान)	कैफियत
सिजुवा	उल्लावारी	२	२	
सिजुवा	आम्वारी	२		
शानिश्वरे	उल्लावारी	१		
शानिश्वरे	काकडमिटा, धरान, विराटनगर, उल्लावारी	८		
सिजुवा	काठमाडौ	६		दिवा र रात्री

बोत: स्थानीय बस सिन्डिकेट, रतुवामाई ।

गाउँ क्षेत्रमा चल्ने सवारी साधन

क्र.सं.	सवारी साधनको प्रकार अवस्था	संख्या	अवस्था		अवस्था
			१० वर्ष सम्म पुरानो	१० वर्ष भन्दा बढि पुरानो	
१	नीजि	१०२०	६००	४२०	
२	सरकारी स्वामित्वका	१००			
३	सावंजनिक (भाडाका)	२००			
४	कुट्टैतिक	०			
५	अन्तराष्ट्रिय गै.स.स	०			

बोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई ।

विद्यमान सतह ढलको अवस्था

सतह ढलको प्रकार	कि.मि.
त्युम पाइप	५०० मी
पाइप स्प्याव ढाकिएको	२ कि.मी
पाइप स्प्याव नढाकिएको	०
जम्मा	२८०० मिटर
शेष, नगरपालिका रत्नामाई ।	

सार्वजनिक सौचालय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	सार्वजनिक शौचालय रहेको स्थान	बडा न.	कैफियत	सञ्चालनको अवस्था	सञ्चालक
१	शनिश्चरे	६		सञ्चालनमा छ	
२	सिजुवा	७		सञ्चालनमा छैन	

इस नगरपालिकामा जम्मा दुईवटा सार्वजनिक सौचालय रहेका छन्।

प्रकोपबाट भएको क्षतिसम्बन्धी विवरण

प्रकोपको किसिम	क्षतिको विवरण	भएको अनुमानित क्षती रु.	मानवीय क्षति
गाडि	४९ घर भट्किएका	२ करोड ५० लाख	
पाहरो			
बागजनी			
मातामारी			
हालाहुरी			
चट्याङ्ग			
मौदि कटान	५० विगाहा क्षति	४ करोड	
संवेदी			
गिर लहर			
भूकम्प			
बर्फ			

नगरपालिकाभित्र विपद् व्यवस्थापन पूर्व तयारी सम्बन्धी विवरण

(तत्कालिन गाउँविकास समितिको आधारमा समाहित भए पछिको अवस्थालाई चित्रित गरिएको छ ।)

सुरक्षित स्थान तोकेको: छ ।

विपद् व्यवस्थापन पूर्व तयारी योजना बनेको: छ ।

विपद् व्यवस्थापन कोष बनेको छ ।

ग्रामिण विचुतिकरण

क्र.सं.	विवरण	परिमाण (संख्या)
१	ग्राहस्थ लाईन संख्या	९९५४
२	औद्योगिक लाईन संख्या	१० वटा
३	व्यापारिक संख्या	१४६ वटा
४	मन्दिरमा वितरीत संख्या	२० वटा
५	खानेपानी	२
६	सडक वति	
७	अस्थायी वति	
८	सिंचाई	७५००
जम्मा ग्राहक संख्या		
९	स्थिविहृ स्टेशन	
	ट्रान्सफर्मर संख्या	७५

दुर सञ्चार सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सञ्चार सेवाको किसिम	परिमाण	कैफियत
१	PSTN टेलिफोन लाईन	१५० लाईन	
२	ए.डी.एस.एल. सेवा	१० परिवार	
३	इन्टरनेट तथा जी.पी.आर.एस. सेवा	५०० जना	Wireless सेवाको Data एकिन गर्ने तरिकाले भएकाले
४	मोबाइल टावर जी.एस.एम.	२० वटा	
५	मोबाइल टावर स्काई	०	
६	जी.एस.एम. पोस्टपेड मोबाइल	३३५ वटा	
७	जी.एस.एम. प्रिपेड मोबाइल	२४०००	
८	स्काई पोस्टपेड मोबाइल	०	
९	स्काई प्रिपेड मोबाइल	०	

प्रोत्संहार नेपाल टेलिकम मोरड़ ।

झोलुङ्गे पूल पुलेसा सम्बन्धी

पूल/खोलाको नाम	दायी किनारा रहेको स्थान	बायी किनारा रहेको स्थान	निर्मित साल	माहियोगी निकाय
झोलुङ्गे पूल रतुवा	रतुवा	छलगाई बोहंडर	२०७२	जिविम
झोलुङ्गे पूल पुरानो रतुवा	छलगाई	झोरिया	२०६७	जिविम
झोलुङ्गे पूल धाढा	गोविन्दपुर	गोविन्दपुर	२०६५	जिविम
जम्मा	३ बटा			

व्यापारिक केन्द्रको विवरण

क्र.सं.	व्यापारिक केन्द्रहरूका नाम	व्यापारिक वस्तु	कैफियत
१	गोविन्दपुर	कृषिजन्य उत्पादन	
२	सोमवारे	तरकारी	
३	शनिश्चरे	तरकारी	
४	झुकिया बजार	तरकारी र साधान	
५	आम्बाडी	तरकारी, साधान	
६	सौठा	तरकारी र साधान	
७	इटहरा	तरकारी, साधान	

सामुदायिक भवनहरूको विवरण

क्र.सं.	सामुदायिक भवनका नाम	बडा नं.	हालको उपयोग
१	विश्वनाथ सामुदायिक भवन	३	हाल उपयोगमा रहेको

पार्क, बनस्पति तथा उद्यानसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	पार्क तथा बाल उद्यानको विवरण	स्थान बडा नं.	सञ्चालक
१	सञ्चुवायान पार्क	१	सार्वजनिक

यस नगरपालिका क्षेत्रमा अन्य कुनै पनि पार्क र उद्यानहरू बनेका छन् । तर यहाँको सञ्चुवायान पार्क भने सन्धालनभा आएको देखिन्दै ।

बडा नागरिक मन्त्र तथा सचेतना केन्द्र:

मन्त्रालयको निर्देशनअनुसार सबै बडाहरूमा नागरिक बडामन्त्र सब्डा भएका छन् । यस नगरपालिकामा ४४ बटा बडा नागरिक मन्त्र रहेका छन् । तिनीहरूमा प्रत्येकमा १०० देखि १२०० सम्म सदस्यहरू छन् ।

जनचेतनामूलक तालिम प्राप्त गरेको जनसंख्या

क्र. स.	तालिम विवरण	लिङ्ग		जन्मा प्रतिशतमा	कैफियत
		महिला	पुरुष		
१	वचत तथा अम्ण	३७५	२३४		
२	संस्थागत नेतृत्व	१४३	२४७		
३	लैडिक समिकास	७	५		
४	स्वास्थ्य	२६६	१७३		
५	परिवार नियोजन	४७८	२७६		
६	खानेपानी सरसफाई	७६०	४२०		
७	बन व्यवस्थापन	१७६	१२३		
८	फोहोरमैला व्यवस्थापन	२९८	३१२		
९	सिप विकास	३२४	१२३		
१०	अन्य				
जन्मा		२८२७			

स्थानीय तहमा गरिएको छलफलका आधारमा।

मुख्य पेशा व्यवसाय सम्बन्धी

क्र. स.	विवरण	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	कृषि	८७३७	३०
२	खेतिपाटी	२५०	२
३	पशुपालन	२५०	२
४	कुखुरा पालन	१३	०.१
५	माछा पालन	७७२	०.९
६	अन्य	१३६२	३५
जन्मा			
	गैर कृषि	६२४	५
	व्यापार	१२५	१
	उद्योग	६२४	५
	नोकरी	१२४८	१०
	दैनिक ज्यालादारी	४९९	४
	वैदेशिक रोजगार		

अन्य		०
जम्मा		
कुल जम्मा	३१२०	२५

औसत मासिक पारिवारिक आमदानी

क्र.स.	औसत मासिक पारिवारिक आमदानी विवरण (रुपैयामा)	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	१००० भन्दा कम	१२४८	१०
२	१००० देखि २०००	२४९६	२०
३	२००१ देखि ३०००	३७४४	३०
४	३००१ देखि ५०००	१२४८	१०
५	५००१ देखि १००००	१२४८	१०
६	१०००० देखि १५०००	६२५	५
७	१५००० देखि २५०००	१२४८	१०
८	२५००० भन्दा भारी	६२५	५
जम्मा		१२४८२	१००

श्रोत: रतुवामार्ड नगरपालिका।

औषत मासिक पारिवारिक बचत

क्र.स.	औसत मासिक पारिवारिक बचत विवरण (रुपैयामा)	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	शून्य		
२	५०० देखि १०००	२४९६	२०
३	१००१ देखि २०००	१२४८	१०
४	२००१ देखि ३०००	२४९६	२०
५	३००१ देखि ५०००	३७४४	३०
६	५००१ देखि १००००	१८७३	१५
७	१०००० भन्दा भारी	६२५	५
जम्मा		१२४८२	१००

श्रोत: रतुवामार्ड नगरपालिका।

आर्थिक कृषि उत्पादन सम्बन्धी सूचना

वार्ती / उत्पादन समूह	आर्थिक वर्ष (२०६९-२०७०)	
	प्रेवफल (रोपनीमा)	उत्पादन (किलोग्राम)
अन्न वाली		
द्यान	४० प्रतिशत	
मके	४० प्रतिशत	
कोदी	१५ प्रतिशत	
महु	५ प्रतिशत	
इलहन वाली		
मास, बोडी, सिमी, मस्याड, मुसुरो	३० प्रतिशत	
तेलहन वाली		
तोरी, सूख्यमुखी	३० प्रतिशत	
तरकारी वाली		
आम, प्याज, काउली, भन्टा, बन्दा, गोलभेडा,	१० प्रतिशत	
राम तोरिया, साग.....	१० प्रतिशत	
अदुबा, बेसार, लसुन, खुसानी	१५ प्रतिशत	
फलफूल खेती		
केरा, जीप, सुन्तला, नासपाती, भुईकटहर ...	५ प्रतिशत	

सोलर बति महादेवामा ३ किलोवाट उत्पादन भई रहेको छ । यसबाट १०० घरधूरी लाभान्वित हुने भएका छन् ।

पशुपति तथा सोबाट हुने उत्पादनको अवस्थासम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	किसिम संज्ञा	संख्या	उत्पादन			
		स्थानीय	उन्नत	जम्मा	दूध लि.	मासु केजी
१	पशुपति					
	गाई गोरु	७४००	३०८५	१०४८५		
	मैसी राङा	२०००	९९५	२९९५		
	बोका खरसी चाला	१५००	१४९५	२९९५		
	भेडा च्याङ्गा	२००	५०	२५०		
	सुगुर बहुर	१२००	५००	१७००		
	अन्य.....					

र	पंक्ती	स्थानीय	उन्नत	जम्मा	अपहा संख्या	मासु केजी
	कुखुरा	४०००	२६०००	३२०००		
	हाँस	४०००	२०००	६०००		
	अन्य					
३	माछा केजी	१००	१०१००	११०००		
	क मौरी घार मह केजी			१०५		
४	अन्य					

ओत पशु सेवा केन्द्र।

औद्योगिक तथा व्यापार व्यवसाय (निर्माण व्यवसायीसमेत विवरण)

सि. नं.	व्यापार, व्यवसाय विवरण जम्मा संख्या	जम्मा संख्या
१	दुर्घ व्यवसायी	५
२	टेलर्स	८५
३	सुनचौड़ी व्यवसायी	३५
४	भाडा व्यवसायी	४०
५	होटल व्यवसायी	६०
६	फोन्सी व्यवसायी	४०
७	फिल्मिक तथा औषधी व्यवसायी	१०३
८	तरकारी तथा फलफूल व्यवसायी	५३
९	इलेक्ट्रोनिक व्यवसायी	१३२
१०	माछामासु पसल, व्यवसायी	४३
११	हेवर सैलुइ तथा सौन्दर्यकला व्यवसायी	८०
१२	उच्चोग	३
१३	आर्ट व्यवसायी	५
१४	बैकरी तथा मिठाइन व्यवसायी	०
१५	बाल भनोरञ्जन	२५
१६	बहुर पालन	०
१७	काढँ बोढँ उत्पादन	१२
१८	बोडिइ स्कूल संचालन	५०
१९	ठेक्कापटा	२०
२०	जुता पसल	

२१	फोटो स्टुडियो	
२२	फर्निचर	५०
२३	किनारा पसल तथा व्यवसायी	३३
२४	सि.डि.पसल	१४३
२५	पुल हाउस	०५
२६	अटो वर्कसप	००
२७	कपास उद्योग	१५
२८	राइस मिल	०
२९	घंडि रेडियो टि.भी मर्मत	२०
३०	पेट्रोल पम्प	३
३१	मसला उद्योग	०
३२	चस्मा पसल	४
३३	पस्मिना पसल	०
३४	माटाका भाडा, मुकुण्डो तथा सेरामिक्स	५
३५	खोज अनुसन्धान सेन्टर	०
३६	खाजाघर तथा चिया पसल	२७५
३७	दुवानी सेवा	३५
३८	पाङ्गो माटो व्यवसाय	३
३९	टयुसन सेन्टर	२
४०	हाउजिङ	०
४१	कार्पेट पसल	१०
४२	सरसफाइ तथा फोहोर मैला संकलन	०
४३	नर्सरी फुल व्यवसायी	११
४४	कुरियर	२
४५	मदिरा व्यवसाय	२१०
४६	रयास डिलर	३६
४७	नृत्य प्रशिक्षण तथा संगीत प्रशिक्षण केन्द्र	०
४८	पाउ भण्डार	०
४९	क्याटरिङ	२२
५०	कानुन व्यवसायी र परामर्श सेवा	०

५१	जिम्माना	
५२	निर्माण व्यवसायी तथा सम्पादक	०
५३	कवाही संकलन केन्द्र	१४
५४	भल बिड उत्पादन	०
५५	कम्प्युटर टेनिङ सेन्टर साइबर व्यवसायी	०
५६	फिल्म हल	२
५७	सिसा पसल	०
५८	पुस्तक व्यवसायी तथा फोटोकपी	४४
५९	मनी ट्रान्सफर	११
६०	सहकारी	२४
६१	बैंक	५
६२	विज्ञापन मिडिया र केवल सेवा	१
६३	कागज उचोग तथा छापाखाना	०
६४	पाती फिल्टर	०
६५	पाटी प्यालेस	०
६६	मेटनरी	१३

स्थानीय तहमा गरिएको सम्हगत छलफल र स्थलगत सर्वेक्षणको आधारमा।

विगत ५ आर्थिक वर्षको आयव्यय विवरण

आर्थिक वर्ष	आय शीर्षक	रकम	व्यय शीर्षक	रकम
२०६८/६९		९८०००००		९८०००००
२०६९/७०		११२०००००		११२०००००
२०७०/७१		१३६०००००		१३६०००००
२०७१/७२		१५००००००		१५००००००
२०७२/७३		१७००००००		१७००००००
बज्मा		६६६०००००		६६६०००००

बोल: रत्नामाई नगरपालिका कार्यालय।

नगरपालिकाको स्थापनादेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण

सि.नं.	नाम	कार्य अवधि	निर्वाचित र मनोनित	कैफियत
१	युवराज आचार्य	२०७३		

विषय ३ वर्षको MCPM को स्तर

आ.व. २०६८/६९	आ.व. २०६९/०३०	आ.व. २०७०/०३१
मध्यम	मध्यम	मध्यम

बेरोजगार तथ्यांक

क्र.सं.	लिङ्ग	संख्या	कैफियत
१	पुरुष	२० प्रतिशत	
२	महिला	३० प्रतिशत	
३	अन्य		

नगरपालिकाका अवसर, चुनौति र समस्याहरू

अवसरहरू:

यस नगरपालिकामा कृषि उत्पादनका लागि निकै महत्वपूर्ण मानिन्द्र। सिंचाईको खासै सुविधा नभएको यस नगरपालिकाको धेरैजसो जमिन उर्वर छ। तसर्व मानिसहरूले भूमिगत जललाई सिंचाईका लागि प्रयोग गर्ने गरेका छन्। भारतसँग सिमाना जोडिएको यस नगरपालिका भित्रबाट हालाकी सडक गएको छ। यसैगरी विराटनगर उलांचारी सडकले पनि यसलाई बीचमा चिरेको छ। यसरी यातायातका दृष्टिले यहाँ बाटाघाटाको राम्रै व्यवस्था भएको देखिन्द्र। गाउँघरमा र टोलहरूमा पान थपै बाटाघाट गाडेल गरिएका छन् भने बाटा खोल्ने कार्य पनि त्यसै अनुरूप हुदै गएको छ। तसर्व कृषिको विकास गर्ने र आय आर्जन बढाउने कुरामा यो नगरपालिको रास्तो अवशर रहेको छ। कृषिका लागि उर्वर जमिन हुन्, बाटाघाटोको रास्तो व्यवस्था हुनु तथा उलांचारी, रोली र विराटनगर गाहरहरू यसका नजिकै हुनुले यहाँको फलफूल, सागसब्जी र अन्नपात शाहज रूपमा ती क्षेत्रमा नियात गर्ने सकिने सम्भावना छ। यसलाई पनि अवशरका रूपमा लिन सकिन्द्र।

चुनौतिहरू:

परिवी, धेरै मानिससँग भूमि कम हुन्, अव्यवस्थित बसोबास, परम्परागत खेती प्रणाली, सार्वजनिक जमिनको कमी र बेरोजगारी यस नगरपालिकाका चुनौतिहरू हुन्। यस नगरपालिकाका मानिसहरूमा अभ्य पनि केहीमा चेतनाको कमी छ। जीविका खेती गर्ने तथा कामका लागि विदेश जाने परिपाटी पनि यहाँका चुनौतिहरू हुन्।

नगरपालिकाका विकासका सम्भावनाहरू(कृषि, जलविद्युत, पर्यटन आदि)

यस नगरपालिकामा विकासका सम्भावना प्रचुर छन्। यस नगरपालिकामा खाचान्न बालीका साथमा नगदे बालिनाली उत्पादन र पशुपालनको सम्भावना पनि निकै धेरै छ। दलहन, तेलहन र सामाजिकी तथा तरकारी खेति गरेर आम्दानी बढाउन सकिन्दछ। पर्यटनको विकासका सम्भावना पनि यस गाउँपालिकामा प्रशस्तै छन्। यहाँ कृषि पर्यटनका विकासका लागि अगानिक खेति गर्ने तथा कृषिलाई व्यवसायिकरण गर्ने कार्य गर्न सकिन्दछ। यता रोपाई जात्रा गर्नुको साथै अन्य जात्रा र दूतसव गरेर पनि यहाँको आम्दानी बढाउन सकिन्दछ। यस नगरपालिका भित्र सुनवर्षी पोखरी पर्दछ। नास्कृतिक, ऐतिहासिक र पुरातात्त्विक दृष्टिले पनि यो पोखरी निकै महत्वपूर्ण छ। यसको विकास र प्रचारप्रसार गरेर यस भेगमा पर्यटनको विकास गर्न सकिन्दछ।